RETTENS DOM (Ottende Afdeling)

19. maj 2010 *

I sag T-18/05,

IMI plc, Birmingham, Warwickshire (Det Forenede Kongerige),

IMI Kynoch Ltd, Birmingham,

Yorkshire Copper Tube, Liverpool, Merseyside (Det Forenede Kongerige),

ved avocats M. Struys og D. Arts,

sagsøgere,

mod

Europa-Kommissionen ved É. Gippini Fournier og S. Noë, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

* Processprog: engelsk.

angående dels en påstand om annullation af artikel 1, litra h)-j), og artikel 2, litra f), i Kommissionens beslutning K(2004) 2826 af 3. september 2004 om en procedure efter artikel 81 [EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/E-1/38.069 — VVS-rør af kobber), dels en subsidiær påstand om nedsættelse af den bøde, der er pålagt sagsøgerne ved denne beslutning,

har

RETTEN (Ottende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, E. Martins Ribeiro, og dommerne S. Papasavvas og N. Wahl (refererende dommer),

justitssekretær: fuldmægtig N. Rosner,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 24. november 2008,

afsagt følgende

Dom

Sagens baggrund

1 IMI plc, IMI Kynoch Ltd og Yorkshire Copper Tube (herefter samlet »IMI-koncernen« eller »sagsøgerne«) udgør en del af en koncern af internationale ingeniørfirmaer, hvor moderselskabet, IMI, er et engelsk selskab, som er noteret på børsen i London (London Stock Exchange).

1. *Den administrative procedure*

2 Efter fremsendelse af oplysninger i januar 2001 foretaget af Mueller Industries Inc. (herefter »Mueller«) iværksatte Kommissionen i marts 2001 en uanmeldt kontrolundersøgelse af forretningslokalerne i flere virksomheder, der er aktive inden for sektoren for VVS-rør af kobber, i henhold til artikel 14 i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel [81 EF] og [82 EF] (EFT 1959-1962, s. 81).

3 Den 9. og 10. april 2001 blev der foretaget yderligere kontrolundersøgelser af forretningslokalerne hos KME Germany (tidligere KM Europa Metal AG), Outokumpu Oyj og Luvata Oy (tidligere Outokumpu Copper Products Oy) (herefter samlet »Outokumpu-koncernen«). Den 9. april 2001 fremlagde Outokumpu et tilbud om samarbejde for Kommissionen i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen af 1996«) både for industrirør og for VVS-rør. Efter yderligere kontrolundersøgelser opdelte Kommissionen sin undersøgelse vedrørende kobberrør i tre forskellige procedurer, nemlig sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber), sag COMP/E-1/38.121 (Fittings) og sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør).

4 Ved skrivelse af 30. maj 2001 fremsendte Outokumpu-koncernen et memorandum vedlagt et vist antal bilag, der beskrev sektoren for kobberrør og de kartelaftaler, som angår denne, til Kommissionen.

5 Den 5. juni 2002 i forbindelse med sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) fandt samtaler med repræsentanter for denne virksomhed vedrørende det tilbud om samarbejde, som Outokumpu-koncernen var kommet med, sted på Kommissionen initiativ. Virksomheden meddelte ligeledes, at den var indstillet på, at Kommissionen udspurgte de ansatte, der var involveret i de aftaler, som omfattes af sag COMP/E-/38.069 (VVS-rør af kobber).

6 I juli 2002 i forbindelse med sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) tilstillede Kommissionen under anvendelse af artikel 11 i forordning nr. 17 dels begæringer om oplysninger til Wieland-Werke AG (herefter »Wieland«) og til KME-koncernen (bestående af KME Germany, KME France SAS (tidligere Tréfimétaux SA) og KME Italy SpA (tidligere Europa Metalli SpA)), og anmodede for det andet Outokumpu-koncernen om at fremsende yderligere oplysninger til Kommissionen. Den 15. oktober 2002 svarede

KME-koncernen på nævnte begæring om oplysninger. Svaret indeholdt ligeledes en erklæring og en anmodning om at anvende samarbejdsmeddelelsen af 1996 på samarbejdet i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber). KME-koncernen tillod endvidere Kommissionen at anvende alle de oplysninger, der var fremlagt i forbindelse med sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør), i sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber).

7 Den 23. januar 2003 fremsendte Wieland en erklæring til Kommissionen med en anmodning om anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 1996 i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber).

8 I forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) tilstillede Kommissionen den 3. marts 2003 begæringer om oplysninger til Boliden-koncernen (bestående af Boliden AB, Outokumpu Copper Fabrication AB (tidligere Boliden Fabrication AB) og Outokumpu Copper BCZ SA (tidligere Boliden Cuivre & Zinc SA)), til HME Nederland BV (herefter »HME«) og til Chalkor AE Epexergasias Metallon (herefter »Chalkor«) samt den 20. marts 2003 til IMI-koncernen.

9 Den 9. april 2003 mødtes repræsentanter fra Chalkor med Kommissionens repræsentanter og anmodede om anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 1996 i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber).

10 Den 29. august 2003 vedtog Kommissionen i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) en klagepunktsmeddelelse henvendt til de pågældende selskaber. Efter at de nævnte selskaber havde fået adgang til sagsakterne i elektronisk form, og

efter at de havde afgivet skriftlige bemærkninger, tog de med undtagelse af HME del i en høring den 28. november 2003.

11 Den 16. december 2003 vedtog Kommissionen beslutning K(2003) 4820 endelig om en procedure efter artikel 81 [EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/E-1/38.240 — Industrirør), hvoraf et sammendrag er offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 28. april 2004 (EUT L 125, s. 50).

2. *Den anfægtede beslutning*

12 Den 3. september 2004 vedtog Kommissionen beslutning K(2004) 2826 om en procedure efter artikel 81 [EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/E-1/38.069 — VVS-rør af kobber) (herefter »den anfægtede beslutning«), hvoraf et sammendrag er offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 13. juli 2006 (EUT L 192, s. 21).

13 Den anfægtede beslutning indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

»*Artikel 1*

Følgende virksomheder har overtrådt artikel 81, stk. 1, [EF], og fra den 1. januar 1994 EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, ved i de anførte perioder at have deltaget i et kompleks

af aftaler og samordnet praksis, der vedrører fastsættelsen af priser og opdelingen af markeder i sektoren for VVS-rør af kobber:

a) Boliden […] sammen med [Outokumpu Copper Fabrication] og [Outokumpu Copper BCZ] fra den 3. juni 1988 til den 22. marts 2001

b) [Outokumpu Copper Fabrication] sammen med Boliden […] og [Outokumpu Copper BCZ] fra den 3. juni 1988 til den 22. marts 2001

c) [Outokumpu Copper BCZ] sammen med Boliden […] og [Outokumpu Copper Fabrication] fra den 3. juni 1988 til den 22. marts 2001

d) Austria Buntmetall AG:

   i) sammen med Buntmetall Amstetten [GmbH] fra den 29. august 1998 til i hvert fald den 8. juli 1999, og

   ii) sammen med [Wieland] og Buntmetall Amstetten […] fra den 9. juli 1999 til den 22. marts 2001

e) Buntmetall Amstetten […]:

   i) sammen med Austria Buntmetall […] fra den 29. august 1998 til i hvert fald den 8. juli 1999, og

ii) sammen med [Wieland] og Austria Buntmetall […] fra den 9. juli 1999 til den 22. marts 2001

f) [Chalkor] fra den 29. august 1998 til i hvert fald begyndelsen af september 1999

g) [HME] fra den 29. august 1998 til i hvert fald den 22. marts 2001

h) IMI […] sammen med IMI Kynoch […] og Yorkshire Copper Tube […] fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001

i) IMI Kynoch […] sammen med IMI […] og Yorkshire Copper Tube […] fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001

j) Yorkshire Copper Tube […] sammen med IMI […] og IMI Kynoch […] fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001

k) [KME Germany]:

i) alene fra den 3. juni 1988 til den 19. juni 1995, og

ii) sammen med [KME France] og [KME Italy] fra den 20. juni 1995 til den 22. marts 2001

l) [KME Italy]:

i) sammen med [KME France] fra den 29. september 1989 til den 19. juni 1995, og

ii) sammen med [KME Germany] og [KME France] fra den 20. juni 1995 til den 22. marts 2001

m) [KME France]:

i) sammen med [KME Italy] fra den 29. september 1989 til den 19. juni 1995, og

ii) sammen med [KME Germany] og [KME Italy] fra den 20. juni 1995 til den 22. marts 2001

[…]

s) Outokumpu […] sammen med [Luvata] fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001

t) [Luvata] sammen med Outokumpu […] fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001

u) [Wieland]:

i) alene fra den 29. september 1989 til den 8. juli 1999, og

ii) sammen med Austria Buntmetall […] og Buntmetall Amstetten […] fra den 9. juli 1999 til den 22. marts 2001.

Artikel 2

For de i artikel 1 omhandlede overtrædelser pålægges der følgende bøder:

a) Boliden […], [Outokumpu Copper Fabrication] og [Outokumpu Copper BCZ] in solidum 32,6 mio. EUR

b) Austria Buntmetall […] og Buntmetall Amstetten […] in solidum 0,6695 mio. EUR

c) Austria Buntmetall […], Buntmetall Amstetten […] og [Wieland] in solidum 2,43 mio. EUR

d) [Chalkor] 9,16 mio. EUR

e) [HME] 4,49 mio. EUR

f) IMI […], IMI Kynoch […] og Yorkshire Copper Tube […] in solidum 44,98 mio. EUR

g) [KME Germany] 17,96 mio. EUR

h) [KME Germany], [KME France] og [KME Italy] in solidum 32,75 mio. EUR

i) [KME Italy] og [KME France] in solidum 16,37 mio. EUR

j) Outokumpu […] og [Luvata] in solidum 36,14 mio. EUR

k) [Wieland] alene 24,7416 mio. EUR

[…]«

14 Kommissionen vurderede, at de pågældende virksomheder havde medvirket ved en enkelt, vedvarende, kompleks og i Boliden-koncernens, KME-koncernens og Wielands tilfælde forskelligartet overtrædelse (herefter »kartellet« eller »den pågældende overtrædelse«). Kommissionen præciserede, at de nationale aftaler ikke som sådan var omfattet af den anfægtede beslutning (betragtning 2 og 106 til den anfægtede beslutning).

De relevante produkter og markeder

15 Den pågældende sektor, dvs. sektoren for fremstilling af kobberrør, omfatter to produktkategorier, nemlig dels industrirør, der er opdelt i underkategorier efter anvendelsesformål (klimaanlæg og kølesystemer, fittings, gasvarmere, filtertørrere og telekommunikation), dels VVS-rør, også kaldet »sanitets- eller vandrør«, der anvendes til vand-, gas-, olie- og varmeanlæg i byggeindustrien (betragtning 3 til den anfægtede beslutning).

16 Kommissionen fandt, at sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) og sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) vedrørte to forskellige overtrædelser. Kommissionen har herved for det første lagt den omstændighed til grund, at »det er forskellige virksomheder (og disse virksomheders forskellige ansatte), der var involveret i aftalerne om dels VVS-rørene, dels industrirørene, hvilke aftalers opbygning også var forskellig«. Kommissionen vurderede desuden, at sektoren for VVS-rør adskiller sig fra sektoren for industrirør for så vidt angår kundekredsen, anvendelsesformålet og produkternes tekniske egenskaber (betragtning 4 og 5 til den anfægtede beslutning).

17 Hvad angår VVS-rør af kobber erklærede Kommissionen i den anfægtede beslutning, at denne produktkategori bestod af to »underordnede produktfamilier«: dels almindelige VVS-rør af kobber, dels plastisolerede VVS-rør af kobber. Kommissionen bemærkede, at »almindelige VVS-rør af kobber og plastisolerede VVS-rør af kobber ikke nødvendigvis kan erstatte hinanden, og at de kan udgøre forskellige produktmarkeder i lyset af Kommissionens meddelelse om afgrænsning af det relevante marked i forbindelse med Fællesskabets konkurrenceret« (EFT 1997 C 372, s. 5). Kommissionen vurderede alligevel i beslutningen, at disse to »underordnede produktfamilier« skulle anses for »en og samme produktkategori […], fordi det i det væsentlige er de samme virksomheder (og disse virksomheders samme ansatte), der har været

involveret i aftalerne for disse to underordnede produktfamilier, og at aftalerne var opbygget på samme måde« (betragtning 13 og 459 til den anfægtede beslutning).

18 I den anfægtede beslutning angav Kommissionen ligeledes, at det relevante geografiske marked var Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS). Kommissionen vurderede, at markedsværdien i EØS for almindelige VVS-rør af kobber i år 2000 var ca. 970,1 mio. EUR, og markedsværdien for plastisolerede VVS-rør af kobber var 180,9 mio. EUR. Den samlede værdi af disse to markeder blev følgelig i år 2000 i EØS vurderet til 1,151 mia. EUR (betragtning 17 og 23 til den anfægtede beslutning).

Den pågældende overtrædelses dele

19 Kommissionen bemærkede, at den pågældende overtrædelse fandt sted i tre forskellige, men forbundne former (betragtning 458 og 459 til den anfægtede beslutning). Kartellets første led bestod af aftaler indgået mellem »SANCO-producenterne«. Den pågældende overtrædelses andet led bestod i aftaler indgået mellem »WICU- og Cuprotherm-producenterne«. Endelig omfattede kartellets tredje led aftalerne indgået inden for en større gruppe af producenter af almindelige VVS-rør af kobber og blev kaldt »udvidede europæiske aftaler«.

Aftaler mellem »SANCO-producenterne«

20 SANCO er både et varemærke og betegnelsen for en særlig teknisk proces, der bruges til fremstillingen af VVS-rør af korrosionshindrende kobber af højere kvalitet. Teknikken blev patenteret i 1980 af virksomheden Usines à cuivre et à zinc.

Boliden-koncernen var den oprindelige patentindehaver af fremstillingsprocessen, indtil patentet udløb i år 2000, men var ikke indehaveren af varemærket SANCO i alle de europæiske lande. Bolidens konkurrent, KME-koncernen, ansøgte og opnåede registrering af varemærket SANCO i eget navn i flere europæiske lande. KME-koncernen tog efterfølgende patent på et vist antal forbedringer i forhold til det oprindelige patent, og de to konkurrenter gav tilladelse til krydslicenser på deres respektive patenter og deres respektive varemærker. KME-koncernen og Boliden-koncernen har siden 1981 givet Wieland en varemærke- og patentlicens (betragtning 115-118 til den anfægtede beslutning).

21 Kommissionen vurderede i den anfægtede beslutning, at aftalerne mellem »SANCO-producenterne« siden 1981 gik ud over en almindelig forbindelse mellem »licensgivere« og »licenstagere«. Ifølge Kommissionen fandtes der mellem disse producenter, nemlig KME-koncernen, Boliden-koncernen og Wieland, fra juni 1988 til slutningen af første halvår 1994 aftaler om målpriser, rabatsatser samt om fordelingen af salg og markedsandele (herefter »SANCO-aftalerne«). Overvågningen af disse aftalers gennemførelse hvilede først og fremmest på meddelelse mellem »SANCO-producenterne« af taloplysninger vedrørende deres produktion og salg (betragtning 125-146 og 456 til den anfægtede beslutning).

Aftaler mellem »WICU- og Cuprotherm-producenterne«

22 WICU og Cuprotherm er varemærker for plastisolerede VVS-rør af kobber, der er genstand for patenter.

23 WICU-varemærket og de patenter, der angår dette, tilhører KME-koncernen, der bl.a. gav Wieland en varemærke- og patentlicens. Omvendt tilhører Cuprotherm-varemærket og det patent, der angår dette, Wieland, der gav KME-koncernen en varemærke- og patentlicens (betragtning 121 til den anfægtede beslutning).

24 Kommissionen vurderede i den anfægtede beslutning, at de aftaler, der var indgået mellem KME-koncernen og Wieland vedrørende WICU- og Cuprotherm-rørene, gik ud over en almindelig forbindelse mellem »licensgivere« og »licenstagere«. KME-koncernen og Wieland havde oprettet konkurrencebegrænsende kontakter i form af en udveksling af følsomme oplysninger og en samordning af mængder og priser for så vidt angår plastisolerede VVS-rør af kobber (herefter »WICU- og Cuprotherm-aftalerne«) (betragtning 149 til den anfægtede beslutning).

Udvidede europæiske aftaler

25 I den anfægtede beslutning bemærkede Kommissionen, at den pågældende overtrædelse sideløbende med SANCO-aftalerne og WICU- og Cuprotherm-aftalerne omfattede et tredje led om aftaler mellem medlemmerne af en bredere gruppe af producenter af almindelige VVS-rør af kobber (betragtning 102, 104, 105, 108-111, 147, 148, 461 og 462 til den anfægtede beslutning).

26 Antallet af deltagere i denne bredere gruppe var fra begyndelsen fem, nemlig KME-koncernen, Wieland, Outokumpu-koncernen, IMI-koncernen og Mueller (herefter »gruppen på fem«). Da Chalkor, HME, Boliden-koncernen og Buntmetall-koncernen (bestående af Austria Buntmetall og Buntmetall Amstetten) var indtrådt, blev antallet

af deltagere i denne gruppe forøget til ni (herefter »gruppen på ni«) (betragtning 216 til den anfægtede beslutning).

27 Ifølge Kommissionen forsøgte disse ni deltagere at stabilisere markedet for almindelige VVS-rør af kobber ved at lægge markedsandelene for et enkelt referenceår til grund for at fastlægge et mål for de fremtidige markedsandele. Kommissionen vurderede i øvrigt i den anfægtede beslutning, at nævnte deltagere var blevet enige om udveksling af følsomme oplysninger, fordelingen af markedsandele, overvågning af salgsmængder, en »markedsleder«-ordning samt om en samordning af priser bestående af skalaer, anvendelsen af »prislinjer« og rabatter (betragtning 192 til den anfægtede beslutning).

Den pågældende overtrædelses varighed og vedvarende karakter

28 Kommissionen bemærkede i en anfægtede beslutning, at den pågældende overtrædelse var påbegyndt den 3. juni 1988 for så vidt angår KME-koncernen og Boliden-koncernen, den 29. september 1989 for så vidt angår IMI-koncernen, Outokumpu-koncernen og Wieland, den 21. oktober 1997 for så vidt angår Mueller og senest den 29. august 1998 for så vidt angår Chalkor, Buntmetall-koncernen og HME. Hvad angår den dato, hvor overtrædelsen ophørte, lagde Kommissionen den 22. marts 2001 til grund — undtagen for så vidt angår Mueller og Chalkor, der ifølge Kommissionen bragte deres deltagelse i kartellet til ophør henholdsvis den 8. januar 2001 og i september 1999 (betragtning 597 til den anfægtede beslutning).

29 For så vidt angår den pågældende overtrædelses vedvarende karakter hvad angår Boliden-, IMI-, KME- og Outokumpu-koncernen samt Wieland bemærkede Kommissionen i den anfægtede beslutning, at selv om kartellet havde perioder med

mindre intens aktivitet, dels mellem 1990 og december 1992, dels mellem juli 1994 og juli 1997, ophørte den ulovlige aktivitet aldrig fuldstændigt, og den pågældende overtrædelse udgjorde således faktisk en enkelt overtrædelse, der ikke var forældet (betragtning 466, 471, 476, 477 og 592 til den anfægtede beslutning).

30 Hvad angår HME, Buntmetall-koncernen og Chalkor fremgår det af den anfægtede beslutning, at Kommissionen ikke kunne bevise deres deltagelse i kartellet for perioden forud for den 29. august 1998 (betragtning 592 og 597 til den anfægtede beslutning).

Udmåling af bøderne

31 Kommissionen pålagde med den anfægtede beslutning Boliden-koncernen, Buntmetall-koncernen, Chalkor, HME, IMI-koncernen, KME-koncernen, Outokumpu-koncernen og Wieland bøder i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT 2003 L 1, s. 1) og i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 (betragtning 842 til den anfægtede beslutning og dennes artikel 2).

32 Bøderne blev fastsat af Kommissionen under hensyn til den pågældende overtrædelses grovhed og varighed, der er de to kriterier, som udtrykkeligt er nævnt i artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 og artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, der i henhold til den anfægtede beslutning var gældende på tidspunktet for den pågældende overtrædelse (betragtning 601-603 til den anfægtede beslutning).

33 Med henblik på at fastsætte den bøde, der er pålagt hver virksomhed, anvendte Kommissionen den metode, der er fastlagt i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne«), selv om Kommissionen ikke systematisk henviste hertil. Kommissionen vurderede ligeledes i den anfægtede beslutning, om og i hvilket omfang de pågældende virksomheder opfyldte de krav, der er fastsat af samarbejdsmeddelelsen af 1996.

Bødernes udgangsbeløb

— Grovhed

34 Hvad angår vurderingen den pågældende overtrædelses grovhed tog Kommissionen overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet, det pågældende geografiske markeds udstrækning og størrelsen af nævnte marked i betragtning (betragtning 605 og 678 til den anfægtede beslutning).

35 Kommissionen gjorde gældende, at markedsopdelings- og prisfastsættelsespraksis som dem, der er omfattet af den foreliggende sag, ved deres beskaffenhed udgjorde en meget alvorlig overtrædelse, og vurderede, at det geografiske marked, der var berørt af kartellet, svarede til EØS-området. Kommissionen tog ligeledes den omstændighed, at markedet for VVS-rør af kobber udgjorde en meget betydelig industrisektor, hvis værdi i EØS i år 2000, der var kartellets sidste hele år, blev vurderet til 1 151 mio. EUR, i betragtning (betragtning 606 og 674-678 til den anfægtede beslutning).

36 For så vidt angår den konkrete indvirkning på markedet bemærkede Kommissionen, at der fandtes tilstrækkelige beviser for, at kartellet ud fra en helhedsbetragtning havde haft en indvirkning på det pågældende marked navnlig på priserne, selv om det var umuligt i detaljer at sætte tal på dem (betragtning 670 og 673 til den anfægtede beslutning). Med henblik på denne fastsættelse lagde Kommissionen flere indicier til grund. For det første lagde Kommissionen gennemførelsen af kartellet til grund ved at henvise til den omstændighed, at deltagerne havde udvekslet oplysninger om salgsmængder og prisniveauer (betragtning 629 og 630 til den anfægtede beslutning).

37 For det andet tog Kommissionen den omstændighed, at kartellets medlemmer kontrollerede en væsentlig del, nemlig 84,6%, af EØS-markedet, i betragtning (betragtning 635 til den anfægtede beslutning).

38 For det tredje lagde Kommissionen de lister, memoranda og notater, der var blevet affattet af kartelmedlemmerne i forbindelse med kartellets møder, til grund. Disse dokumenter henviste til, at priserne var blevet forhøjet i løbet af visse kartelperioder, og at kartelmedlemmerne havde opnået yderligere indtægter i forhold til tidligere perioder. Visse af de nævnte dokumenter angav, at de personer, der var involveret i kartellet, vurderede, at det havde gjort det muligt for de pågældende virksomheder at nå deres prismålsætninger. Kommissionen støttede sig ligeledes på erklæringerne fra M., tidligere direktør for et af selskaberne i Boliden-koncernen, og fra Wieland, Boliden-koncernen og Mueller i forbindelse med deres respektive samarbejde (betragtning 637-654 til den anfægtede beslutning).

39 Kommissionen fastslog endelig, at karteldeltagernes respektive markedsandele forblev relativt stabile i løbet af hele kartelperioden, selv om deltagernes kundekreds indimellem havde ændret sig (betragtning 671 til den anfægtede beslutning).

40 Kommissionen konkluderede heraf, at de pågældende virksomheder havde begået en meget alvorlig overtrædelse (betragtning 680 til den anfægtede beslutning).

— Differentieret behandling

41 Kommissionen identificerede i den anfægtede beslutning fire grupper, som den vurderede var repræsentative for virksomhedernes relative betydning for den pågældende overtrædelse. Den opdeling af kartelmedlemmerne i flere kategorier, der blev foretaget af Kommissionen, var baseret på deltagernes respektive markedsandele for salget af de pågældende produkter i EØS i løbet af 2000. KME-koncernen blev følgelig anset for værende den største aktør på det pågældende marked og blev klassificeret i den første kategori. Wieland-koncernen (bestående af Wieland og Buntmetall-koncernen, som Wieland erhvervede kontrollen med i juli 1999), IMI- og Outokumpu-koncernen blev anset for mellemstore erhvervsdrivende på dette marked og blev placeret i den anden kategori. Boliden-koncernen blev placeret i den tredje kategori. I den fjerde kategori blev HME og Chalkor opført (betragtning 681-692 til den anfægtede beslutning).

42 Markedsandelene blev fastsat ud fra den omsætning, som stammer fra salg af VVS-rør på det samlede marked for almindelige VVS-rør af kobber og plastisolerede VVS-rør af kobber, der var opnået af hver lovovertræder. Markedsandelene for de virksomheder, der ikke solgte WICU- og Cuprotherm-rør, blev beregnet ved at dividere deres omsætning for almindelige VVS-rør af kobber med den samlede markedsstørrelse for almindelige og plastisolerede VVS-rør af kobber (betragtning 683 og 692 til den anfægtede beslutning).

43 Kommissionen fastsatte følgelig udgangsbeløbet for bøderne til 70 mio. EUR for KME-koncernen, 23,8 mio. EUR for Wieland-, IMI- og Outokumpu-koncernen,

16,1 mio. EUR for Boliden-koncernen og 9,8 mio. EUR for Chalkor og for HME (betragtning 693 til den anfægtede beslutning).

44 Henset til den omstændighed, at Wieland og Buntmetall-koncernen udgjorde en enkelt virksomhed efter juli 1999, og at KME France og KME Italy indtil juni 1995 tilsammen udgjorde en særskilt virksomhed i forhold til KME Germany, blev udgangsbeløbet for de bøder, der respektivt blev pålagt dem, fastsat på følgende måde: 35 mio. EUR for KME-koncernen (KME Germany, KME France og KME Italy in solidum), 17,5 mio. EUR for KME Germany, 17,5 mio. EUR for KME Italy og KME France in solidum, 3,25 mio. EUR for Wieland-koncernen, 19,52 mio. EUR for Wieland og 1,03 mio. EUR for Buntmetall-koncernen (betragtning 694-696 til den anfægtede beslutning).

45 Henset til behovet for, at bøden fik afskrækkende virkning, forhøjede Kommissionen udgangsbeløbet for den bøde, der var pålagt Outokumpu, med 50%, således at bøden blev på 35,7 mio. EUR, eftersom dette selskabs globale omsætning var større end 5 mia. EUR, hvilket var et tegn på, at det var af en sådan størrelse og havde en sådan økonomisk styrke, at en sådan forhøjelse var berettiget (betragtning 703 til den anfægtede beslutning).

Bødernes grundbeløb

46 Det fremgår af den anfægtede beslutning, at Kommissionen forhøjede bødernes udgangsbeløb med 10% for hvert hele år, overtrædelsen havde varet, og med 5% for

hver yderligere periode på eller over seks måneder, men på under et år. Det blev således fastslået at:

— For IMI-koncernen, der havde deltaget i kartellet gennem 11 år og 5 måneder, fandt en forhøjelse på 110% af bødens udgangsbeløb på 23,8 mio. EUR anvendelse.

— For Outokumpu-koncernen, der havde deltaget i kartellet gennem 11 år og 5 måneder, fandt en forhøjelse på 110% af udgangsbeløbet af den bøde, der efter dens forhøjelse var fastsat til 35,7 mio. EUR med henblik på den afskrækkende virkning, anvendelse.

— For Boliden-koncernen, der havde deltaget i kartellet gennem 12 år og 9 måneder, fandt en forhøjelse på 125% af bødens udgangsbeløb på 16,1 mio. EUR anvendelse.

— For Chalkor, der havde deltaget i kartellet gennem 12 måneder, fandt en forhøjelse på 10% af bødens udgangsbeløb på 9,8 mio. EUR anvendelse.

— For HME, der havde deltaget i kartellet gennem 2 år og 6 måneder, fandt en forhøjelse på 25% af bødens udgangsbeløb på 9,8 mio. EUR anvendelse.

— For KME-koncernen, der havde deltaget i kartellet gennem 5 år og 7 måneder, fandt en forhøjelse på 55% af bødens udgangsbeløb på 35 mio. EUR anvendelse.

— For KME Germany, der havde deltaget i kartellet gennem 7 år og 2 måneder, fandt en forhøjelse på 70% af bødens udgangsbeløb på 17,5 mio. EUR anvendelse.

— For KME France og KME Italy, der havde deltaget i kartellet gennem 5 år og 10 måneder, fandt en forhøjelse på 55% af bødens udgangsbeløb på 17,5 mio. EUR anvendelse.

— For Wieland, der dels blev anset for individuelt ansvarlig for en periode på 9 år og 9 måneder, dels solidarisk ansvarlig med Buntmetall-koncernen for en periode på yderligere 1 år og 8 måneder, fandt en forhøjelse på 95% af bødens udgangsbeløb på 19,52 mio. EUR, for hvilket Wieland alene bærer ansvaret, og en forhøjelse på 15% af bødens udgangsbeløb på 3,25 mio. EUR, for hvilket Wieland og Buntmetall-koncernen er solidarisk ansvarlige, anvendelse (betragtning 706-714 til den anfægtede beslutning).

47 Grundbeløbene for de bøder, der blev pålagt de pågældende virksomheder, fastsættes følgelig således:

— KME-koncernen: 54,25 mio. EUR

— KME Germany: 29,75 mio. EUR

— KME France og KME Italy (in solidum): 27,13 mio. EUR

— Buntmetall-koncernen: 1,03 mio. EUR

— Wieland-koncernen: 3,74 mio. EUR

— Wieland: 38,06 mio. EUR

— IMI-koncernen: 49,98 mio. EUR

— Outokumpu-koncernen: 74,97 mio. EUR

— Chalkor: 10,78 mio. EUR

— HME: 12,25 mio. EUR

— Boliden-koncernen: 36,225 mio. EUR (betragtning 719 til den anfægtede beslutning).

Skærpende og formildende omstændigheder

48 Grundbeløbet for den bøde, der blev pålagt Outokumpu-koncernen, blev forhøjet med 50% på grund af, at koncernen var ophavsmand til et gentagelsestilfælde, eftersom den havde været adressat for Kommissionens beslutning 90/417/EKSF af 18. juli 1990 om en procedure i henhold til artikel 65 [KS] vedrørende en aftale og samordnet

praksis mellem europæiske producenter af koldvalsede flade produkter af rustfrit stål (EFT L 220, s. 28) (betragtning 720-726 til den anfægtede beslutning).

49 Kommissionen tog i forbindelse med de formildende omstændigheder hensyn til den omstændighed, at KME- og Outokumpu-koncernerne i forbindelse med deres respektive samarbejde havde fremlagt oplysninger, der ikke var omfattet af samarbejdsmeddelelsen af 1996.

50 Kommissionen nedsatte følgelig grundbeløbet for den bøde, der var pålagt Outokumpu-koncernen, med 40,17 mio. EUR, hvilket svarer til den bøde, der var blevet pålagt koncernen for overtrædelsesperioden mellem september 1989 og juli 1997, hvis fastlæggelse var gjort mulig af de oplysninger, som koncernen havde fremlagt for Kommissionen (betragtning 758 og 759 til den anfægtede beslutning).

51 Hvad angår KME-koncernen blev grundbeløbet for den bøde, der var blevet pålagt denne, nedsat med 7,93 mio. EUR som følge af koncernens samarbejde, der havde gjort det muligt for Kommissionen at fastslå, at den pågældende overtrædelse omfattede de plastisolerede VVS-rør af kobber (betragtning 760 og 761 til den anfægtede beslutning).

Anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 1996

52 Kommissionen nedsatte i henhold til afsnit D i samarbejdsmeddelelsen af 1996 bøden med 50% for Outokumpu-koncernen, 35% for Wieland-koncernen, 15% for Chalkor, 10% for Boliden-koncernen og IMI-koncernen og 35% for KME-koncernen. HME fik

ikke en nedsættelse i henhold til denne meddelelse (betragtning 815 til den anfægtede beslutning).

De endelige bøder

53 Kommissionen fastsatte i overensstemmelse med artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 de bøder, der skulle pålægges de virksomheder, som var adressater for den anfægtede beslutning, således:

— Boliden-koncernen: 32,6 mio. EUR

— Buntmetall-koncernen: 0,6695 mio. EUR

— Chalkor: 9,16 mio. EUR

— HME: 4,49 mio. EUR

— IMI-koncernen: 44,98 mio. EUR

— KME-koncernen: 32,75 mio. EUR

— KME Germany: 17,96 mio. EUR

— KME France og KME Italy (in solidum): 16,37 mio. EUR

— Outokumpu-koncernen: 36,14 mio. EUR

— Wieland-koncernen: 2,43 mio. EUR

— Wieland: 24,7416 mio. EUR (betragtning 842 til den anfægtede beslutning).

Retsforhandlingerne og parternes påstande

54 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 19. januar 2005 har sagsøgerne anlagt dette søgsmål.

55 Da sammensætningen af Rettens afdelinger er blevet ændret, er den refererende dommer blevet tilknyttet Ottende Afdeling, og den foreliggende sag er følgelig blevet henvist til denne afdeling.

56 Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som den vedrører de virksomheder, der er anført i litra h)-j), og den anfægtede beslutnings artikel 2, litra f), annulleres.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er blevet pålagt dem.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

57 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgerne tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

58 Ved deres søgsmål søger sagsøgerne at opnå både den delvise annullation af den anfægtede beslutning og nedsættelse af den bøde, der er blevet pålagt dem.

1. *Påstanden om delvis annullation af den anfægtede beslutning*

59 Sagsøgerne har til støtte for denne påstand påberåbt sig to anbringender vedrørende henholdsvis en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og et åbenbart urigtigt skøn samt en tilsidesættelse af retten til forsvar.

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og et åbenbart urigtigt skøn

Parternes argumenter

60 Sagsøgerne har hævdet, at de ikke bestrider nogen af de omstændigheder, som Kommissionen har lagt til grund for at fastslå deres vedvarende overtrædelse. De har derimod gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte ligebehandlingsprincippet og foretog et åbenbart urigtigt skøn ved at finde, at de havde deltaget i kartellet mellem den 16. juni 1994 og den 11. april 1996 (herefter »den omtvistede periode«). De har herved anført, at deres situation kunne sammenlignes med HME's, Buntmetallkoncernens, Chalkors og Muellers, for hvilke Kommissionen vurderede, at deres indblanding i kartellet indtil 1994 var forældet.

61 Ifølge sagsøgerne fremgår det af den anfægtede beslutning (betragtning 476 og 490), at Kommissionen fandt, at det kriterium, der var relevant for at fastslå, om en

virksomhed vedvarende deltog i et kartel, var den omstændighed, at virksomheden havde opretholdt kontakter eller deltaget i møder gennem den periode, i løbet af hvilken den påstod at have ophørt med at deltage i nævnte kartel. Kommissionen anvendte dette kriterium ved at konkludere, at den ikke havde kunnet fastslå HME's, Buntmetall-koncernens, Chalkors og Muellers vedvarende deltagelse i den pågældende overtrædelse.

62 Sagsøgerne har påstået, at det er ubestridt, at de ikke deltog i noget kartelmøde eller opretholdt nogen former for kontakter i forbindelse med de udvidede europæiske aftaler gennem den omtvistede periode. Kommissionen burde følgelig ligeledes have fundet, at den heller ikke kunne fastslå sagsøgernes vedvarende tilknytning til kartellet.

63 Ifølge sagsøgerne blev den omstændighed, at HME, Buntmetall-koncernen, Chalkor og Mueller undlod at deltage i kartellets aktiviteter gennem tre år, og at IMI-koncernen afstod herfra gennem næsten to år, ikke af Kommissionen anset for et væsentligt forhold for at fastslå deres respektive vedvarende eller ophørte deltagelse i kartellet.

64 Sagsøgerne har bemærket, at selv om Kommissionen havde taget varigheden af de omtvistede kontakters afbrydelse i betragtning i forbindelse med sin konklusion vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt den ulovlige adfærd vedvarede, burde den under alle omstændigheder have forklaret, hvorfor fraværet af konkurrencestridig kontakt gennem en periode på næsten to år ikke var tilstrækkelig til at bevise overtrædelsens ophør, mens et sådan fravær på konkurrencestridig kontakt gennem en periode på tre år havde været det.

65 Endelig har sagsøgerne påstået, at Kommissionens beslutning om at behandle dem forskelligt fra HME, Buntmetall-koncernen, Chalkor og Mueller er baseret på forhold, som ikke er relevante, med henblik på at fastslå, at overtrædelsen vedvarede.

66 Sagsøgerne præciserede under retsmødet, at de ikke bestred Kommissionens konstatering om, at de havde forhøjet priserne i Det Forenede Kongerige i november 1994, men at de bestred, at nævnte forhøjelse var en følge af deres deltagelse i de hemmelige møder i 1994.

67 Kommissionen har for det første gjort gældende, at det i tilstrækkeligt omfang var blevet bevist, at sagsøgerne havde begået en vedvarende overtrædelse fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001. I denne sammenhæng har Kommissionen anført, at det fremgår af den anfægtede beslutning (betragtning 479-481, 483, 489, 639 og 664) og af de administrative sagsakter, at sagsøgernes vilje til at fortsætte samordningen af priser og opdelingen af markeder varede ved gennem hele perioden mellem juni 1994 og april 1996.

68 Sagsøgerne har for det første ikke offentligt meddelt de andre karteldeltagere, at de trak sig ud. Karteldeltagerne har dernæst samordnet og gennemført forhøjelser af priser i Det Forenede Kongerige indtil november 1994. Det fremgår i øvrigt, at virkningerne af denne samordning af priser viste sig ud over dette tidspunkt. En virksomhed kan ikke med rette hævde at have trukket sig ud af et kartel, når den anvender de prisforhøjelser, der tidligere er aftalt med dens konkurrenter. Endelig fortsatte sagsøgerne med at deltage i møderne vedrørende specifikke nationale markeder i løbet af perioden mellem juni 1994 og april 1996.

69 Kommissionen har for det andet anført, at den ikke tilsidesatte ligebehandlingsprincippet, eftersom sagsøgernes situation ikke kunne sammenlignes med Chalkors, HME's, Buntmetall-koncernens og Muellers.

70 Kommissionen har herved anført, at varigheden af den periode, for hvilken den ikke kunne fastslå IMI-koncernens deltagelse i møderne i forbindelse med de udvidede europæiske aftaler, er meget forskellig fra den pågældende periode for så vidt angår HME, Buntmetall-koncernen, Chalkor og Mueller. Det blev nemlig fastslået i den anfægtede beslutning, at disse fire virksomheder ikke havde deltaget i disse møder gennem mere end tre år. Den periode, hvor de ikke deltog, var konkret tre år og fire måneder for Mueller og HME, nemlig fra den 16. juni 1994 til oktober 1997, og fire år og to måneder, nemlig fra den 16. juni 1994 til den 29. august 1998, for så vidt angår Buntmetall-koncernen og Chalkor (betragtning 282, 305, 306 og 325 til den anfægtede beslutning). Sagsøgernes manglende deltagelse i de møder, der blev holdt i forbindelse med de udvidede europæiske aftaler, blev kun fastslået mellem den 16. juni 1994 og den 11. april 1996, hvilket kun er en periode på et år og ti måneder.

71 Kommissionen har afvist sagsøgernes påstand om, at den i den anfægtede beslutning ikke havde anset den periode, for hvilken den ikke kunne fastslå lovovertrædernes deltagelse i de hemmelige møder, for væsentlig. Kommissionen har vurderet, at det fremgår af betragtning 490 til den anfægtede beslutning, at den faktisk anså dette forhold for værende særligt væsentligt for vurderingen af deres vedvarende deltagelse i overtrædelsen. Kommissionen havde ikke pligt til i den anfægtede beslutning at angive en præcis frist eller en »afsluttende frist«, efter hvilken den vedvarende deltagelse i kartellet ikke længere kunne fastslås. Det væsentlige spørgsmål er, om denne vedvarende ulovlige adfærd kan fastslås for så vidt angår en bestemt lovovertræder, og ikke, hvor den teoretiske grænse befinder sig.

72 Kommissionen har ligeledes til støtte for sin påstand om, at Chalkors, HME's, Buntmetall-koncernens og Muellers situation ikke kan sammenlignes med sagsøgernes, gjort gældende, at det fremgår af den anfægtede beslutning (betragtning 277, 282,

305, 306, 325, 497, 589 og 592), at disse sidstnævnte spillede en afgørende rolle i overtrædelsen og i kartellets genoptagelse gennem perioden mellem 1994 og 1997. Den rolle, sagsøgerne spillede gennem denne periode, har intet til fælles med den, som de »nytilkomne« af mindre størrelse såsom HME, Buntmetall-koncernen, Chalkor og Mueller, spillede. Den omstændighed, at disse fire virksomheder begyndte at deltage i overtrædelsen i oktober 1997 og i august 1998, tyder nemlig på, at spørgsmålet om deres vedvarende deltagelse i kartellet mellem juli 1994 og juli 1997 ikke skal stilles.

73 På samme måde er sagsøgernes påstand om, at Kommissionen har fundet, at de fire andre virksomheder havde afbrudt deres deltagelse i den pågældende overtrædelse, forkert, eftersom Kommissionen i den anfægtede beslutning alene fastslog, at begyndelsen af disse fire andre virksomheders deltagelse i kartellet lå senere end sagsøgernes.

74 Kommissionen har for det tredje anført, at selv om det antages, at sagsøgerne havde været i en situation, der kunne sammenlignes med HME's, Buntmetall-koncernens, Chalkors og Muellers, kan de ikke påberåbe sig ligebehandlingsprincippet til støtte for en antagelse, hvorefter de ikke deltog i en vedvarende overtrædelse i løbet af perioden mellem den 29. september 1989 og den 22. marts 2001. Ingen kan nemlig til egen fordel påberåbe sig en ulovlighed, der er begået i forhold til andre, og det er med henblik på at fastslå, om sagsøgerne deltog i en vedvarende overtrædelse, uden betydning, om konklusionerne vedrørende den vedvarende karakter af den overtrædelse, der er begået af andre deltagere, er urigtige eller ej.

75 Kommissionen har vurderet, at det fremgår af retspraksis, at fraværet af foranstaltninger mod en eller flere virksomheder ikke hindrer Kommissionen i at forfølge og pålægge andre virksomheder sanktioner, selv om de alle deltog i den samme overtrædelse.

76 Kommissionen har desuden anført, at sagsøgernes anbringende svarer til en påstand om, at det fastslås, at HME, Buntmetall-koncernen, Chalkor og Mueller ligeledes deltog i en vedvarende overtrædelse i perioden mellem juli 1994 og juli 1997. En sådan konstatering er imidlertid ikke omfattet af Rettens beføjelser.

77 Eftersom det i tilstrækkeligt omfang er fastslået i den anfægtede beslutning, at sagsøgerne deltog i en vedvarende overtrædelse, kan de følgelig ikke påberåbe sig den alt for gunstige eller ulovlige behandling, der muligvis er tildelt andre virksomheder, for at gøre denne konstatering ugyldig.

78 Kommissionen har for det fjerde bemærket, at sagsøgerne i deres stævning har nedlagt påstand om, at artikel 1 i den anfægtede beslutning, »for så vidt som den vedrører de virksomheder, der er anført i dens litra h)-j)«, annulleres. Dette indebærer, at sagsøgerne har bestridt den i den anfægtede beslutning foretagne konstatering, hvorefter de, ved fra den 29. september 1989 til den 22. marts 2001 at have deltaget i et kompleks af aftaler og samordnet praksis, der vedrører fastsættelsen af priser og opdelingen af markeder i sektoren for VVS-rør af kobber, overtrådte artikel 81, stk. 1, EF og fra den 1. januar 1994 artikel 53, stk. 1, i EØS-aftalen. Ifølge Kommissionen er der intet i stævningen, der kan underbygge sagsøgernes anfægtelse af den anfægtede beslutnings artikel 1 for så vidt angår perioden mellem juli 1996 og den 22. marts 2001. Det er derfor dens opfattelse, at påstanden om annullation af artikel 1 bør forkastes i det hele.

Rettens bemærkninger

79 Det skal indledningsvis bemærkes, at skønt sagsøgerne har fremlagt deres argumenter ud fra en angivelig tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og et åbenbart urigtigt

skøn, anfægter de reelt den omstændighed, at den anfægtede beslutning omhandler deres uafbrudte deltagelse i kartellet mellem september 1989 og marts 2001. Det skal ligeledes fastslås, at sagsøgerne til støtte for deres anbringende alene har fremlagt argumenter for så vidt angår den omtvistede periode.

80 Det følger heraf, at Rettens undersøgelse må dreje sig om, hvorvidt Kommissionen i den anfægtede beslutning i tilstrækkeligt omfang har påvist, at sagsøgerne på en uafbrudt måde har deltaget i kartellet i den omtvistede periode.

81 I denne sammenhæng skal det bemærkes, at det fremgår af den anfægtede beslutning, at sagsøgerne kun kan holdes ansvarlige for deres deltagelse i kartellets tredje led, nemlig de udvidede europæiske aftaler (betragtning 458 og 461 til den anfægtede beslutning). Det fremgår ligeledes af den anfægtede beslutning, at inden for rammerne af kartellet »blev praktisk taget ingen aftale om mængder eller priser indgået og/eller gennemført mellem maj 1994 og juli 1997«, og at det for så vidt angår de udvidede europæiske aftaler ikke er bevist, at der havde været hemmelige kontakter i 1995 (betragtning 285 og 485). Endvidere er det ubestridt mellem parterne, at det ikke er blevet bevist, at sagsøgerne har haft hemmelige møder i forbindelse med de udvidede europæiske aftaler i den omtvistede periode.

82 Kommissionen har alligevel konkluderet, at den pågældende overtrædelse forløb uafbrudt mellem september 1989 og marts 2001, selv med hensyn til sagsøgerne (betragtning 463 til den anfægtede beslutning). Kommissionen har ved denne konklusion primært lagt følgende forhold til grund.

83 For det første har der været en åbenbar kontinuitet i kartellets fremgangsmåder og praksis i hele perioden mellem september 1989 og marts 2001 (betragtning 486 til den anfægtede beslutning). Det skal i denne forbindelse bemærkes, at denne konstatering ikke er tilstrækkelig til i tilstrækkeligt omfang at bevise sagsøgernes vedvarende deltagelse i den pågældende overtrædelse i den omtvistede periode. Den omstændighed,

at kartellet som sådan har været uafbrudt, gør det nemlig ikke muligt at udelukke, at en eller flere af dets deltagere har afbrudt deres deltagelse i en vis periode.

84 For det andet, skønt sagsøgerne ikke har deltaget i noget møde og ikke har opretholdt nogen kontakt i forbindelse med de udvidede europæiske aftaler i den omtvistede periode, har deres deltagelse i kartellet været uafbrudt i hele denne periode, eftersom de har gennemført prisforhøjelser i Det Forenede Kongerige indtil november 1994, de har bidraget aktivt til de forhandlinger, der vedrørte genoptagelsen af kartellet i 1996, de har spillet en aktiv rolle i forøgelsen af antallet af karteldeltagere i 1997 og i 1998, og de har spillet en afgørende rolle ved at påtage sig rollen som markedsleder på markedet i Det Forenede Kongerige (betragtning 490 til den anfægtede beslutning).

85 Med undtagelse af konstateringen af prisforhøjelsen i november 1994 (jf. i den forbindelse præmis 90-92 nedenfor) er ingen af de ovennævnte forhold af betydning med henblik på at bevise sagsøgernes uafbrudte deltagelse i den pågældende overtrædelse, eftersom de alene vedrører deres adfærd efter den omtvistede periode uden at kaste lys over de faktiske omstændigheder i løbet af nævnte periode.

86 For det tredje har sagsøgerne ikke påvist, at de i løbet af den omtvistede periode klart har udtrykt deres hensigt om ikke længere at deltage i kartellet (betragtning 479-481 og 490 til den anfægtede beslutning). Det skal i den forbindelse bemærkes, at denne konstatering ikke kan være relevant, før Kommissionen har løftet den bevisbyrde, der påhviler den (jf. i denne retning Domstolens dom af 6.1.2004, forenede sager C-2/01 P og C-3/01 P, BAI og Kommissionen mod Bayer, Sml. I s. 23, præmis 62 og 63), nemlig fremlæggelsen af beviser, som vedrører faktiske omstændigheder, som i tidsmæssig henseende ligger tilstrækkeligt tæt på hinanden til, at det med rimelighed kan fastslås, at en overtrædelse har varet uafbrudt mellem to præcise datoer (jf. Rettens dom

af 11.12.2003, sag T-61/99, Adriatica di Navigazione mod Kommissionen, Sml. II, s. 5349, præmis 125 og den deri nævnte retspraksis).

87 For det fjerde fremgår det forudsætningsvis af betragtning 490 til den anfægtede beslutning, at den omtvistede periode for fraværet af hemmelige kontakter, som var ca. 22 måneder, af Kommissionen ikke blev anset for tilstrækkelig lang til at udgøre en afbrydelse af sagsøgernes karteldeltagelse.

88 Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at artikel 81, stk. 1, EF ikke finder anvendelse, medmindre der foreligger en samstemmende vilje mellem mindst to parter, hvorved det ikke er afgørende, i hvilken form denne manifesterer sig, forudsat at den udgør en korrekt afspejling af parternes vilje (Rettens dom af 26.10.2000, sag T-41/96, Bayer mod Kommissionen, Sml. II, s. 3383, præmis 66-69). I mangel af beviser, der gør det muligt at foretage en direkte fastlæggelse af en overtrædelses varighed, er Kommissionen følgelig, sådan som anført i præmis 86 ovenfor, forpligtet til at fremlægge beviser, der vedrører faktiske omstændigheder, som tidsmæssigt ligger indbyrdes så nær, at det med rimelighed kan medgives, at denne overtrædelse er forløbet uafbrudt mellem to specifikke datoer.

89 Selv om den periode, der adskiller to udslag af en ulovlig adfærd, er et relevant kriterium med henblik på at fastlægge en overtrædelses vedvarende karakter, forholder det sig ikke desto mindre således, at spørgsmålet, om nævnte periode er tilstrækkelig lang til at udgøre en afbrydelse af overtrædelsen eller ej, ikke kan undersøges abstrakt. Denne bedømmelse skal tværtimod foretages i forbindelse med det pågældende kartels funktion.

90 I den foreliggende sag fremgår det af den anfægtede beslutning, at de virksomheder, der var medlem af kartellets tredje led, normalt var i kontakt flere gange om året fra

1989 indtil 1994 — navnlig gennem udveksling af følsomme oplysninger vedrørende deres salg, deres markedsandele og de aftalte priser (betragtning 199-202 og 236-284 til den anfægtede beslutning). For den omtvistede periode er den eneste kontakt eller det eneste udslag af hemmelig art fra sagsøgernes side, som Kommissionen har kunnet fastslå, imidlertid forhøjelsen af priserne i Det Forenede Kongerige i november 1994.

91 I denne forbindelse skal sagsøgernes argument om, at Kommissionen ikke har bevist, at nævnte forhøjelse stammede fra kartellet, forkastes. Det fremgår af betragtning 277 til den anfægtede beslutning, at en prisforhøjelse i Det Forenede Kongerige faktisk var blevet drøftet i foråret 1994 i løbet af et møde, hvor sagsøgerne var til stede, hvilket sidstnævnte ikke bestrider. Eftersom de hurtigt forhøjede deres pris i Det Forenede Kongerige efter dette møde, påhviler det sagsøgerne at bevise, at nævnte forhøjelse ikke udgjorde et udslag af deres karteldeltagelse.

92 Det må konstateres, at det ikke er lykkedes dem. I den rapport, som de har vedlagt deres stævning, er nemlig alene anført, at nævnte forhøjelse »i væsentlig grad« skyldtes den parallelle forhøjelse af prisen på kobber. Det fremgår desuden af nævnte rapport, at sagsøgernes priser i Det Forenede Kongerige, idet der ses bort fra udviklingen i prisen på kobber, mellem april og november 1994 steg fra 5 til 6%.

93 For så vidt angår Kommissionens påstand om, at sagsøgerne fortsatte med at deltage i de hemmelige møder vedrørende specifikke nationale markeder i løbet af perioden mellem juni 1994 og april 1996, skal den forkastes. For det første fremgår en sådan påstand ikke af den anfægtede beslutning. Endvidere er de forhold, som Kommissionen til støtte for sin påstand har henvist til i sit svarskrift, i bedste fald ikke bevist.

94 For så vidt angår markedet i Det Forenede Kongerige fastslår Retten, at Kommissionen faktisk har anvendt en tendentiøs fremgangsmåde for citation, som medførte, at

Kommissionens gengivelse er i strid med den citerede teksts indhold. Det citat, som Kommissionen har medtaget i sit svarskrift, er blevet ændret således, at den tekst, der omhandler en indstilling af møderne i Det Forenede Kongerige mellem juli 1994 og juni 1996, blev udeladt. Som følge af et spørgsmål fra Retten under retsmødet undskyldte Kommissionen — efter i første omgang at have støttet sig til sit citat — og indrømmede, at dette citat ikke var i overensstemmelse med den citerede tekst.

95 Hvad angår det nederlandske marked skal det fastslås, at det dokument, som Kommissionen henviser til, alene omhandler hemmelige møder, der blev arrangeret ca. hver tredje måned mellem 1989 og 2001. Intet bevis, der er fremlagt af Kommissionen, gør det imidlertid muligt at påvise, at sagsøgerne faktisk deltog i hemmelige møder vedrørende det nederlandske marked i løbet af den omtvistede periode.

96 Det følger af det ovenstående, at perioden for fraværet af hemmelige kontakter eller tilkendegivelser fra sagsøgernes side løber op i lidt mere end 16 måneder fra den 1. december 1994 til den 11. april 1996. Henset til, at denne periode med mere end et år overstiger de perioder, inden for hvilke de virksomheder, der var medlem af kartellets tredje led, normalt tilkendegav deres vilje til at begrænse konkurrencen (jf. præmis 90 ovenfor), skal det fastslås, at Kommissionen har begået en retlig fejl, og at den anfægtede beslutning skal annulleres, for så vidt som den holder sagsøgerne ansvarlige for deres karteldeltagelse mellem den 1. december 1994 og den 11. april 1996.

97 Henset til den omstændighed, at sagsøgerne efter en periode på lidt mere end 16 måneder genoptog og gentog deres deltagelse i en overtrædelse, og at de ikke bestrider, at det drejer sig om det samme kartel som det, de havde deltaget i før afbrydelsen, er der ikke i den foreliggende sag indtrådt forældelse i henhold til artikel 25 i forordning nr. 1/2003 og artikel 1 i Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 af 26. november 1974 om forældelse af adgangen til at pålægge økonomiske sanktioner inden for Det Europæiske Fællesskabs transport- og konkurrenceret og af adgangen til tvangsfuldbyrdelse

af disse sanktioner (EFT L 319, s. 1). Ikke desto mindre skal den bøde, der er pålagt sagsøgerne med henblik på at tage hensyn til deres kronologiske karteldeltagelse, ændres. De konkrete følger af denne ændring præciseres i præmis 187-190 nedenfor.

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af retten til forsvar

Parternes argumenter

98 Sagsøgerne har anført, at Kommissionen har skadet deres ret til kontradiktion ved i den anfægtede beslutning at påberåbe sig forhold, der — skønt de er fremført i klagepunktsmeddelelsen — ikke blev nævnt i denne med henblik på at berettige forskelsbehandlingen af sagsøgerne og Chalkor, HME, Buntmetall-koncernen og Mueller for så vidt angår den pågældende overtrædelses kontinuitet. Ifølge sagsøgerne fremgår intet forhold, der er nævnt i betragtning 490 til den anfægtede beslutning, af klagepunktsmeddelelsen med henblik på at sondre mellem deres situation og den, som forelå for Chalkor, Buntmetall-koncernen, HME og Mueller.

99 Sagsøgerne har hævdet, at selv om Kommissionen havde fortsat med at lægge de forhold, som den anså for relevante på tidspunktet for klagepunktsmeddelelsen, til grund, kunne den ikke i den anfægtede beslutning fastslå, at deres situation var forskellig fra Chalkors, HME's, Buntmetall-koncernens og Muellers.

100 Som svar på Kommissionens argument om, at den anfægtede beslutning ikke er behæftet med en tilsidesættelse af retten til forsvar, da den ikke indeholder nogen ny indsigelse, og at den kun lægger de omstændigheder, der allerede er nævnt i klagepunktsmeddelelsen, til grund, har sagsøgerne indvendt, at den omstændighed, at de faktiske forhold, som Kommissionen ikke tidligere havde lagt til grund for at berettige anvendelsen af en forskellige behandling af sagsøgerne i forhold til de andre berørte virksomheder, gentages i den anfægtede beslutning, udgør en alvorlig tilsidesættelse af deres ret til forsvar.

101 Ifølge sagsøgerne hverken supplerer eller ændrer den anfægtede beslutning Kommissionens argumentation i klagepunktsmeddelelsen med henblik på at give svar på de forhold, der er fremført af sagsøgerne i deres svar på denne meddelelse. Kommissionen har radikalt ændret argumentation og påberåbt sig forhold, med hensyn til hvilke sagsøgerne ikke havde haft muligheden for at fremsætte bemærkninger eller tage til genmæle. Denne adfærd er åbenbart i strid med retspraksis.

102 Kommissionen har gjort gældende, at anbringendet skal forkastes.

Rettens bemærkninger

103 Det skal undersøges, om Kommissionen har tilsidesat sagsøgernes ret til forsvar for så vidt angår de omstændigheder, som den har taget hensyn til i betragtning 490 til den anfægtede beslutning for at konkludere, at deres karteldeltagelse havde været uafbrudt.

104 Det skal herved fremhæves, at det fremgår af præmis 84 og 85 ovenfor, at med undtagelse af konstateringen af prisforhøjelsen i november 1994 i Det Forenede Kongerige blev ingen af de forhold, der er angivet i betragtning 490 til den anfægtede beslutning, fundet relevante med henblik på i tilstrækkeligt omfang at fastslå sagsøgernes vedvarende karteldeltagelse. Det fremgår desuden af præmis 96 ovenfor, at den anfægtede beslutning skal annulleres, for så vidt som den holder sagsøgerne ansvarlige for karteldeltagelsen mellem den 1. december 1994 og den 11. april 1996.

105 Det foreliggende anbringende er følgelig kun af betydning, for så vidt som det vedrører spørgsmålet om tilsidesættelsen af sagsøgernes ret til forsvar angående konstateringen af prisforhøjelsen i november 1994 i Det Forenede Kongerige.

106 Det bør i denne forbindelse fremhæves, at klagepunktsmeddelelsen skal gøre det muligt for parterne at forstå, hvilken adfærd Kommissionen lægger dem til last. Dette krav er opfyldt, når den endelige beslutning ikke beskylder de pågældende for andre overtrædelser end de i klagepunktsmeddelelsen nævnte og kun tager hensyn til faktiske forhold, som de pågældende har haft lejlighed til at udtale sig om (Rettens dom af 19.3.2003, sag T-213/00, CMA CGM m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 913, præmis 109).

107 Kommissionen må følgelig i sin endelige beslutning kun tage sådanne klagepunkter i betragtning, om hvilke de berørte virksomheder har haft lejlighed til at udtale sig (Domstolens dom af 15.10.2002, forenede sager C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P — C-252/99 P og C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8375, præmis 86).

108 Det fremgår imidlertid af retspraksis, at Kommissionens endelige beslutning ikke nødvendigvis skal være en kopi af klagepunktsmeddelelsen, og at retten til forsvar således ikke er tilsidesat, fordi der foreligger en uoverensstemmelse mellem

klagepunktsmeddelelsen og den endelige beslutning, medmindre et klagepunkt, der er lagt til grund i beslutningen, ikke er blevet fremført i meddelelsen på en måde, der er tilstrækkelig til, at adressaterne kunne varetage deres interesser (Rettens dom af 8.7.2004, sag T-48/00, Corus UK mod Kommissionen, Sml. II, s. 2325, præmis 100, og af 15.9.2005, sag T-325/01, DaimlerChrysler mod Kommissionen, Sml. II, s. 3319, præmis 189).

109 Retten til at blive hørt omfatter nemlig alle forhold af faktisk eller retlig art, som danner grundlag for beslutningsprocessen, men ikke det endelige standpunkt, som administrationen agter at indtage (jf. Rettens dom af 15.3.2006, sag T-15/02, BASF mod Kommissionen, Sml. II, s. 497, præmis 94 og den deri nævnte retspraksis).

110 I den foreliggende sag har sagsøgerne imidlertid ikke gjort gældende, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har fremført nye klagepunkter eller har lagt nye omstændigheder, der ikke fremgår af klagepunktsmeddelelsen, til grund. Sagsøgerne har alene anført, at Kommissionen som reaktion på deres svar på klagepunktsmeddelelsen har vedtaget en ny begrundelse for at berettige konstateringen af deres karteldeltagelse mellem 1994 og 1996.

111 Sagsøgernes argumentation er ensbetydende med at hævde, at Kommissionen før vedtagelsen af den anfægtede beslutning burde have hørt dem om den begrundelse, som Kommissionen forventede at anvende til at afvise de argumenter, som blev fremført i deres svar på klagepunktsmeddelelsen. Et sådan krav er imidlertid uden støtte i retspraksis og kan ikke pålægges Kommissionen.

112 Det fremgår tværtimod af retspraksis, at Kommissionens endelige beslutning ikke nødvendigvis skal være en kopi af klagepunktsmeddelelsen (jf. præmis 108 ovenfor). Den retlige kvalifikation, der er givet af de faktiske omstændigheder i klagepunktsmeddelelsen, er pr. definition foreløbig, og en senere kommissionsbeslutning kan ikke annulleres med den ene begrundelse, at de endelige konklusioner, der er draget af disse faktiske omstændigheder, ikke nøjagtigt svarer til denne midlertidige

kvalifikation (Rettens dom af 8.7.2004, sag T-44/00, Mannesmannröhren-Werke mod Kommissionen, Sml. II, s. 2223, præmis 100).

113 Selv om Kommissionen skal høre adressaterne for en klagepunktsmeddelelse og i givet fald tage hensyn til de bemærkninger, hvormed de besvarer de fremførte klagepunkter, ved at ændre sin opfattelse for at tage hensyn til deres ret til forsvar (Mannesmannröhren-Werke mod Kommissionen-dommen, jf. præmis 112 ovenfor, præmis 100), skal det fastslås, at Kommissionen netop har handlet således i den foreliggende sag.

114 Det følger af det foregående, at dette anbringende ikke kan godtages.

2. *Påstanden om nedsættelse af bøden*

115 Sagsøgerne har til støtte for denne påstand påberåbt sig to anbringender vedrørende henholdsvis en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet.

116 Det skal, inden undersøgelsen af sagsøgerens anbringender påbegyndes, bemærkes, at det fremgår af betragtning 601 og 842 til den anfægtede beslutning, at de bøder, der er pålagt af Kommissionen på grund af overtrædelsen, er blevet pålagt i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003. Kommissionen har desuden fastsat bøderne ved anvendelsen af den metode, der er fastlagt i retningslinjerne og i samarbejdsmeddelelsen af 1996 (jf. præmis 33 ovenfor).

117 Selv om retningslinjerne ikke kan anses for retsregler, fastsætter de dog vejledende regler for den praksis, der skal følges, og som Kommissionen ikke kan fravige i konkrete tilfælde uden at angive grunde, som er i overensstemmelse med princippet om ligebehandling (jf. Domstolens dom af 18.5.2006, sag C-397/03 P, Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, Sml. I, s. 4429, præmis 91 og den deri nævnte retspraksis).

118 Det tilkommer således Retten inden for rammerne af legalitetskontrollen af bøder pålagt ved den anfægtede beslutning at efterprøve, om Kommissionen har udøvet sin skønsbeføjelse i henhold til den i retningslinjerne fastsatte metode, og, i det omfang den skulle fastslå, at Kommissionen har overskredet denne beføjelse, at efterprøve, om overskridelsen er berettiget og tilstrækkeligt retligt begrundet. I den forbindelse må det bemærkes, at Domstolen har bekræftet gyldigheden dels af selve princippet med retningslinjer, dels af den metode, der er angivet heri (Domstolens dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P — C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 252-255, 266, 267, 312 og 313).

119 Kommissionens begrænsning af sin egen skønsbeføjelse som følge af vedtagelsen af retningslinjer er nemlig ikke uforenelig med opretholdelsen af en væsentlig skønsmargen til Kommissionen. Retningslinjerne er på flere punkter fleksible, hvilket giver Kommissionen mulighed for at udøve sit skøn i overensstemmelse med bestemmelserne i forordning nr. 17 og nr. 1/2003, således som disse er fortolket af Domstolen (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 118 ovenfor, præmis 267).

120 På de områder, hvor Kommissionen har bibeholdt en skønsmargen, er legalitetskontrollen af disse bedømmelser derfor begrænset til, om der er tale om et åbenbart urigtigt skøn (jf. i denne retning Rettens dom af 18.7.2005, sag T-241/01, Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, Sml. II, s. 2917, præmis 64 og 79).

121 Kommissionens skønsmargin og de grænser, den har fastsat herfor, er i princippet ikke til hinder for, at retsinstansen udøver sin fulde prøvelsesret (Rettens dom af 8.7.2004, forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2501, præmis 538), og den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den af Kommissionen pålagte bøde (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.2.2007, sag C-3/06 P, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. I, s. 1331, præmis 60-62, og Rettens dom af 21.10.2003, sag T-368/00, General Motors Nederland og Opel Nederland mod Kommissionen, Sml. II, s. 4491, præmis 181).

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

122 I forbindelse med dette anbringende har sagsøgerne fremført to klagepunkter vedrørende henholdsvis den måde, hvorpå Kommissionen har udført sin undersøgelse, og vedrørende deres påståede forskelsbehandling i forhold til deltagerne i SANCO-aftalerne og WICU- og Cuprotherm-aftalerne.

Den diskriminerende måde, hvorpå Kommissionen har udført sin undersøgelse

— Parternes argumenter

123 Sagsøgerne har fundet, at den måde, hvorpå Kommissionen foretog sin undersøgelse, gjorde det muligt for Outokumpu- og KME-koncernen, Wieland, Boliden-koncernen, HME og Chalkor bedre at vurdere dennes omfang og gav dem muligheden for at være de første virksomheder til at fremlægge et tilbud om samarbejde i henhold

til samarbejdsmeddelelsen af 1996. Alle disse virksomheder med undtagelse af Boliden-koncernen har følgelig opnået større bødenedsættelser end dem, der blev tildelt sagsøgerne, som har bemærket, at de var de sidste til at modtage en begæring om oplysninger og dermed de sidste til at anmode om anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 1996.

124 Sagsøgerne har dermed kun opnået en nedsættelse på 10% af deres bøde, fordi de har samarbejdet med Kommissionen på et tidspunkt, hvor den pågældende overtrædelse allerede var blevet fastslået. Kommissionen har følgelig tilsidesat ligebehandlingsprincippet ved at undlade at placere de karteldeltagende virksomheder på lige fod.

125 Sagsøgerne har i denne sammenhæng bemærket, at Kommissionen for det første i april 2001 udførte yderligere kontrolundersøgelser af forretningslokalerne hos Outokumpu- og KME-koncernen uden derefter at bekendtgøre dem offentligt, for det andet i juli 2002 sendte skriftlige begæringer om oplysninger vedrørende sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) til KME-koncernen og til Wieland, der deltog både i kartellet vedrørende industrirør og i det vedrørende VVS-rør af kobber, og for det tredje i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) sendte begæringer om oplysninger til Boliden-koncernen, HME og Chalkor den 3. marts 2003 og til IMI-koncernen den 20. marts 2003.

126 Kommissionen har gjort gældende, at anbringendet skal forkastes.

— Rettens bemærkninger

127 I forbindelse med det foreliggende anbringende tager sagsøgerne udgangspunkt i den forudsætning, at samarbejdsmeddelelsen af 1996 pålægger Kommissionen på ethvert tidspunkt at oplyse de virksomheder, der er genstand for en overtrædelsesprocedure,

om undersøgelsens forløb med henblik på, at disse kan vurdere om og i hvilken omfang, det er hensigtsmæssigt at samarbejde med Kommissionen.

128 Det fremgår imidlertid af ordlyden og opbygningen af nævnte meddelelse, dels at det påhviler den virksomhed, der ansøger om anvendelse af meddelelsen, at kontakte Kommissionen, dels at en sen eller minimal samarbejdsstrategi kan medføre en beskeden nedsættelse af bøden eller ligefrem ingen nedsættelse overhovedet (jf. afsnit B-D og afsnit E1 i samarbejdsmeddelelsen af 1996).

129 Selv om samarbejdsmeddelelsen af 1996 har skabt berettigede forventninger, som de virksomheder, der ønsker at underrette Kommissionen om eksistensen af et kartel, kan lægge til grund (jf. dommen i sagen BASF mod Kommissionen, nævnt i præmis 109 ovenfor, præmis 487 og 488 og den deri nævnte retspraksis), kan disse forventninger alene vedrøre den måde, hvorpå deres bidrag bliver taget i betragtning af Kommissionen, når de først har tilkendegivet deres samarbejdsvilje. Det følger på ingen måde af ordlyden af samarbejdsmeddelelsen af 1996 eller af den indre logik af den fremgangsmåde, som den har indført, at Kommissionen er forpligtet til i løbet af den administrative procedure at oplyse de virksomheder, der ikke har tilkendegivet deres samarbejdsvilje, om de foranstaltninger, som den har gennemført i forbindelse med sin undersøgelse eller om dennes udvikling.

130 Alle karteldeltagerne har på ethvert tidspunkt under den administrative procedure mulighed for at anmode om at blive omfattet af anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen af 1996, uanset hvilke undersøgelsesforanstaltninger Kommissionen har foretaget. Det påhviler følgelig hver karteldeltager at beslutte, om og på hvilket tidspunkt den ønsker at påberåbe sig samarbejdsmeddelelsen af 1996.

131 I den foreliggende sag har sagsøgerne kunnet tilkendegive deres vilje til at samarbejde med Kommissionen på et hvilket som helst tidspunkt efter offentliggørelsen

af samarbejdsmeddelelsen af 1996 — navnlig efter den kontrolundersøgelse, som de blev underkastet den 22. marts 2001.

132 Kommissionen kan således ikke kritiseres for at have udført yderligere kontrolundersøgelser hos andre virksomheder eller for i forbindelse med sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) at have sendt begæringer om oplysninger uden at have informeret sagsøgerne herom.

133 For så vidt angår argumentet vedrørende fremsendelsen af begæringer om oplysninger i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) skal det bemærkes, at skønt vurderingen af omfanget af virksomhedernes samarbejde ikke må afhænge af rent tilfældige faktorer, såsom den rækkefølge, hvori Kommissionen har stillet virksomhederne spørgsmål (Rettens dom af 13.12.2001, sag T-48/98, Acerinox mod Kommissionen, Sml. II, s. 3859, præmis 140), kan omfanget af de forskellige virksomheders samarbejde kun betragtes som sammenlignelige, hvis disse virksomheder på samme trin af den administrative procedure og under lignende omstændigheder forsyner Kommissionen med sammenlignelige oplysninger (jf. i denne retning Rettens dom af 13.12.2001, forenede sager T-45/98 og T-47/98, Krupp Thyssen Stainless og Acciai speciali Terni mod Kommissionen, Sml. II, 3757, præmis 245).

134 I den foreliggende sag er det ubestridt, at Kommissionen i forbindelse med sag COMP/E-1/38.069 (VVS-rør af kobber) sendte begæringer om oplysninger til Boliden-koncernen, HME og Chalkor den 3. marts og til sagsøgerne den 20. marts 2003. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det blandt disse fire virksomheder alene var Chalkor, der begyndte at samarbejde med Kommissionen før sidstnævntes fremsendelse af klagepunktsmeddelelsen. Skønt Chalkor begyndte at samarbejde med Kommissionen i april 2003, fremsendte sagsøgerne først deres tilbud om samarbejde på et meget senere tidspunkt af proceduren, nemlig i november 2003, efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen den 29. august 2003. Da sagsøgerne ikke har påvist,

at deres sene samarbejde skyldtes den omstændighed, at de havde modtaget begæringerne om oplysninger 17 dage senere end Boliden-koncernen, HME og Chalkor, skal deres argument vedrørende den sene fremsendelse af nævnte begæringer om oplysninger forkastes.

135 På baggrund af det ovenstående forkastes klagepunktet vedrørende den angiveligt diskriminerende måde, hvorpå Kommissionen har udført sin undersøgelse.

Den påståede forskelsbehandling af sagsøgerne i forhold til deltagerne i SANCO-aftalerne og WICU- og Cuprotherm-aftalerne

— Parternes argumenter

136 Sagsøgerne har primært gjort gældende, at Kommissionen ved fastsættelsen af bøderne burde have foretaget en sondring mellem dem, der alene havde deltaget i et af kartellets led, og de virksomheder, der havde deltaget i to eller tre af dets led.

137 Sagsøgerne har herved bestridt Kommissionens konklusion, der er indeholdt i betragtning 689 til den anfægtede beslutning, om, at det ikke har kunnet påvises, at samordningen mellem deltagerne i SANCO-aftalerne havde været betydeligt snævrere mellem 1988 og 1995 end den, der fandt sted mellem deltagerne i de udvidede europæiske aftaler. Ifølge sagsøgerne udgjorde SANCO-aftalerne i modsætning til, hvad Kommissionen har konkluderet i den anfægtede beslutning, et væsentligt mere

snævert samarbejde og betydeligt mere konkurrencebegrænsende end de udvidede europæiske aftaler.

138 Hvad angår den løsning, der er foreslået af Kommissionen i dens svarskrift, nemlig forhøjelse af de bøder, der er pålagt »SANCO-producenterne«, med henblik på at afhjælpe den eventuelle forskelsbehandling, har sagsøgerne påstået, at løsningen udgør en stiltiende, men klar, erkendelse af, at den manglende differentiering af de bøder, der er pålagt de pågældende virksomheder, ikke er berettiget.

139 Hvad angår WICU- og Cuprotherm-aftalerne har sagsøgerne fremhævet, at den omstændighed, at Kommissionen — i forbindelse med en forskellig behandling — med henblik på fastsættelsen af markedsandele har lagt omsætningen for almindelige VVS-rør af kobber sammen med den for plastisolerede VVS-rør af kobber, ikke kan anses for et middel til at straffe »WICU- og Cuprotherm-producenterne« hårdere. Ifølge sagsøgerne var denne sammenlægning nødvendig, fordi Kommissionen i betragtning 459 til den anfægtede beslutning havde fastslået, at aftalerne vedrørende almindelige VVS-rør af kobber nødvendigvis også havde en indvirkning på de plastisolerede VVS-rør af kobber.

140 Sagsøgerne er desuden af den opfattelse, at den faktiske immunitet, der blev givet KME-koncernen for så vidt angår dens deltagelse i WICU- og Cuprotherm-aftalerne (betragtning 760 og 761 til den anfægtede beslutning), kun kunne være tilladt, hvis »WICU- og Cuprotherm-producenterne« fra begyndelsen havde været placeret i en anden kategori med henblik på fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb.

141 Sagsøgerne har endelig påstået, at Kommissionen ikke har begrundet sin beslutning om ikke med henblik på fastsættelsen af bøderne at fastlægge en sondring mellem

de virksomheder, der som sagsøgerne alene var involveret i de udvidede europæiske aftaler, og KME-koncernen og Wieland, der ikke blot var involveret i de udvidede europæiske aftaler, men ligeledes i WICU- og Cuprotherm-aftalerne. Denne undladelse udgør en tilsidesættelse af artikel 253 EF.

142 Kommissionen har gjort gældende, at anbringendet skal forkastes. Til støtte for sin opfattelse har Kommissionen under henvisning til betragtning 459, 461 og 462 til den anfægtede beslutning gjort gældende, at den fandt, at de virksomheder, der var involverede i to (Boliden-koncernen) eller tre (KME-koncernen og Wieland) af overtrædelsens led, havde begået en forskelligartet overtrædelse, som kom til udtryk på forskellige måder, der dog havde indbyrdes forbindelse. Kommissionen har derimod fremhævet, at de virksomheder, der kun havde deltaget i overtrædelsens tredje led, nemlig IMI- og Outokumpu-koncernen, Mueller, Buntmetall-koncernen, HME og Chalkor, ikke blev anset for at have deltaget i SANCO-aftalerne og i WICU- samt Cuprotherm-aftalerne.

143 Kommissionen har følgelig vurderet, at den ikke ved at holde sagsøgerne ansvarlige for en overtrædelse, som de har begået, har tilsidesat princippet om individuelle straffe og sanktioner.

144 For så vidt angår SANCO-aftalerne har Kommissionen fastholdt, at grovheden af den overtrædelse, der er begået af »SANCO-producenterne«, kan sammenlignes med den, der er begået af sagsøgerne. Under henvisning til betragtning 130, 131, 137, 138, 199-213, 236, 265, 277 og 310 til den anfægtede beslutning har Kommissionen anført, at de udvidede europæiske aftaler tilsigter tildeling af kunder, en regelmæssig og systematisk overvågningsordning samt prisaftaler.

145 Hvad angår den samtidige tilstedeværelse af SANCO-aftalerne og de udvidede europæiske aftaler har Kommissionen bemærket, at »SANCO-producenterne« blev anset for en særskilt gruppe inden for de udvidede europæiske aftaler, og at de opnåede enighed før møderne i den udvidede gruppe. Medlemmerne af de udvidede europæiske

aftaler har faktisk nydt godt af den konkurrencebegrænsning, der blev indført af »SANCO-producenterne«, ved at indføje den i deres ulovlige aftaler. Samordningen mellem »SANCO-producenterne« og den, der er bemærket inden for de udvidede europæiske aftaler, har imidlertid i det væsentlige vedrørt de samme spørgsmål.

146 Kommissionen har anført, at selv om Retten måtte tage sagsøgernes argument om, at SANCO-aftalerne var af mere konkurrencebegrænsende art end de overordnede europæiske aftaler, til følge, er der ingen grund til at nedsætte den bøde, der er blevet pålagt dem. Kommissionen har vurderet, at den bøde, der er pålagt sagsøgerne, nøjagtigt afspejler grovheden af den overtrædelse, som de åbenbart begik. Kommissionen henviser i denne sammenhæng til betragtning 490 til den anfægtede beslutning for at fremhæve, at sagsøgerne spillede en meget væsentlig rolle i kartellet.

147 Kommissionen har imidlertid fundet, at den mest passende måde at afhjælpe den påståede mangel i sagen på ville være at forhøje de bøder, der er pålagt »SANCO-producenterne«, nemlig KME-koncernen, Wieland og Boliden-koncernen, snarere end at nedsætte den bøde, der er pålagt sagsøgerne.

148 For så vidt angår WICU- og Cuprotherm-aftalerne har Kommissionen anført, at den faktisk anvendte en forskellig behandling mellem sagsøgerne på den ene side og KME-koncernen og Wieland på den anden.

149 Kommissionen har herved gjort gældende, at hvis der i den anfægtede beslutning var blevet fastslået forskellige overtrædelser — den ene vedrørende almindelige VVS-rør af kobber og den anden vedrørende plastisolerede VVS-rør af kobber — ville kategoriseringen af virksomhederne med henblik på en forskellig behandling hvad angår overtrædelsen vedrørende almindelige VVS-rør af kobber være baseret på salget af dette produkt. I et sådant tilfælde ville sagsøgernes markedsandel have været større, og den bøde, der ville være blevet pålagt dem, ville have været højere. Den relevante omsætning for sagsøgerne, nemlig omsætningen for salg af almindelige VVS-rør af kobber, er faktisk identisk med den omsætning, der er anvendt af Kommissionen i

den anfægtede beslutning, men størrelsen af det samlede marked, nemlig det samlede salg af almindelige VVS-rør af kobber, er mindre end den, som Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning, nemlig det samlede salg af almindelige og plastisolerede VVS-rør af kobber.

150 Kommissionen har ligeledes forkastet sagsøgernes påstand om, at sammenlægningen af omsætningen for almindelige VVS-rør af kobber og den for plastisolerede VVS-rør af kobber ville have været nødvendig selv i det tilfælde, hvor WICU- og Cuprotherm-aftalerne ikke havde eksisteret. Kommissionen har vurderet, at dette synspunkt er »grundlæggende ulogisk«. Synspunktet medfører nemlig, at de virksomheder, der både fremstiller almindelige VVS-rør af kobber og plastisolerede VVS-rør af kobber, i fraværet af ulovlige aftaler vedrørende plastisolerede VVS-rør af kobber må se sig pålagt højere bøder end dem, der kun fremstiller almindelige VVS-rør af kobber. Virksomheder, der har relativt samme størrelse i kartellet, bliver dermed straffet med bøder, hvis størrelse er forskellig, alt efter om de fremstiller rør, der er omfattet af kartellet, eller ej.

151 Kommissionen har anført, at hvis Retten må tillade sagsøgernes argument, foreslår Kommissionen Retten under udøvelse af sin fulde prøvelsesret at forhøje den bøde, der er pålagt dem, på en måde, der afspejler deres højere markedsandel og dermed deres relative forøgede størrelse i kartellet vedrørende de almindelige VVS-rør af kobber.

— Rettens bemærkninger

152 Hvad for det første angår påstanden om en tilsidesættelse af begrundelsespligten fremgår det af retspraksis, at nævnte pligt i forbindelse med fastsættelsen af bøder i

forbindelse med tilsidesættelsen af konkurrenceretten er opfyldt, såfremt Kommissionen i sin beslutning giver oplysninger om de hensyn, der har givet grundlag for at bedømme overtrædelsens grovhed og dens varighed (jf. dommen i sagen Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 107 ovenfor, præmis 463 og den deri nævnte retspraksis).

153 I den foreliggende sag gør sagsøgerne ikke gældende, at den anfægtede beslutning ikke angiver de forhold, på baggrund af hvilke Kommissionen har vurderet grovheden og varigheden af den overtrædelse, som de har begået. Deres klagepunkt, der alene vedrører den omstændighed, at Kommissionen ikke har forklaret, hvorfor de ikke er blevet behandlet forskelligt fra »WICU- og Cuprotherm«-producenterne, skal følgelig forkastes. Artikel 253 EF kan nemlig, på baggrund af den i præmis 152 ovenfor nævnte retspraksis, ikke fortolkes således, at den pålægger Kommissionen i sine beslutninger at forklare grunden til, at den for så vidt angår beregningen af bøden ikke har anvendt en alternativ fremgangsmåde til den, der faktisk blev anvendt i den anfægtede beslutning (jf. i denne retning og analogt Rettens dom af 14.5.1998, sag T-319/94, Fiskeby Board mod Kommissionen, Sml. II, s. 1331, præmis 127).

154 Hvad for det andet angår spørgsmålet, om det foreliggende anbringende er velbegrundet, skal der indledningsvis mindes om principperne i retspraksis for så vidt angår det individuelle ansvar, der følger af en kartelovertrædelse af artikel 81, stk. 1, EF.

155 Hvad angår ansvaret for overtrædelsen som sådan fremgår det af retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed ikke direkte har deltaget i alle de elementer, som udgør et samlet kartel, ikke kan fritage den fra ansvaret for overtrædelsen af artikel 81, stk. 1, EF, hvis det er fastslået, at den nødvendigvis burde vide, dels at det hemmelige samarbejde, den deltog i, indgik i en samlet plan, dels at denne samlede plan omfattede samtlige dele af kartellet (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, Sml. I, s. 4125, præmis 87, samt Rettens dom af 14.5.1998, sag T-295/94, Buchmann mod Kommissionen,

Sml. II, s. 813, præmis 121 og af 8.7.2008, sag T-99/04, AC-Treuhand mod Kommissionen, Sml. II, s. 1501, præmis 130 og 131).

156 Når eksistensen af et kartel er fastslået og dets deltagere identificeret, er Kommissionen med henblik på at pålægge bøder forpligtet til at foretage en undersøgelse af hver enkelt af disses forholdsmæssige andel heri. Dette fremgår både af retspraksis (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Anic Participazioni, nævnt i præmis 155 ovenfor, præmis 90 og 150, og dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 118 ovenfor, præmis 145, samt dommen i sagen AC-Treuhand mod Kommissionen, nævnt i præmis 155 ovenfor, præmis 133) og af retningslinjerne, der fastsætter en forskellig behandling, som fører til udregningen af et særligt udgangsbeløb, samt fastsætter en hensyntagen til de skærpende og formildende omstændigheder, som gør det muligt at fastsætte bøden, bl.a. i forhold til de berørte virksomheders aktive eller passive rolle i forbindelse med gennemførelsen af overtrædelsen.

157 En virksomhed kan dog aldrig blive pålagt en bøde, hvis størrelse er beregnet ud fra en deltagelse i en hemmelig aftale, som virksomheden ikke er holdt ansvarlig for (Rettens dom af 20.2.2002, sag T-28/99, Sigma Tecnologie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1845, præmis 79-82).

158 Det er i lyset af ovennævnte principper, at sagsøgernes anbringende om, at Kommissionen ikke har taget deres begrænsede karteldeltagelse i betragtning, skal undersøges.

159 Det er ubestridt, at sagsøgerne kun har deltaget i de udvidede europæiske aftaler, og at de alene kan holdes ansvarlige for deres deltagelse i dette led af kartellet (betragtning 461 til den anfægtede beslutning). Kommissionen har dog ikke undersøgt spørgsmålet, om en lovovertræder, der deltager i et enkelt led af et kartel, begår en mindre grov overtrædelse i henhold til artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 end en lovovertræder, der i forbindelse med det samme kartel deltager i alle dets led. Dette spørgsmål er så meget desto vigtigere i den foreliggende sag, eftersom sagsøgerne ikke kan holdes ansvarlige for de to andre af kartellets led, nemlig SANCO-aftalerne og WICU- samt Cuprotherm-aftalerne.

160 Kommissionen har nemlig i betragtning 689 til den anfægtede beslutning konkluderet, at der ikke var grundlag for at anvende en forskellig behandling af de lovovertrædere, der alene har deltaget i de udvidede europæiske aftaler, og dem, der ligeledes har deltaget i SANCO-aftalerne, eftersom samarbejdet inden for SANCO-aftalerne ikke havde været betydeligt snævre end det, der fandtes inden for de udvidede europæiske aftaler.

161 Det skal således fastslås, at Kommissionens begrundelse er urigtig, eftersom en sammenligning af intensiteten af de forskellige led i kartellet muligvis ville have været relevant, hvis sagsøgerne havde været involveret i flere af kartellets led, hvilket ikke var tilfældet i den foreliggende sag.

162 En virksomhed, hvis ansvar er fastslået for så vidt angår flere led i et kartel, bidrager faktisk i højere grad til dette kartels effektivitet og grovhed end en lovovertræder, der alene er involveret i et enkelt led i dette samme kartel. Den første virksomhed begår følgelig en grovere overtrædelse end den, der begås af den anden.

163 Det skal i denne forbindelse understreges, at Kommissionen i henhold til princippet om individuelle straffe og personligt ansvar ved vurderingen af hver lovovertræders forholdsmæssige andel i et kartel er forpligtet til at tage hensyn til den omstændighed, at visse lovovertrædere i givet fald ikke kan holdes ansvarlige for dette kartels samlede elementer som omhandlet i dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt i præmis 155 ovenfor (præmis 87).

164 I forbindelse med anvendelsen af retningslinjerne skal denne vurdering nødvendigvis finde sted i forbindelse med fastsættelsen af det særlige udgangsbeløb, eftersom hensyntagen til de formildende omstændigheder alene gør det muligt at fastsætte bødens grundbeløb på grundlag af de fremgangsmåder, lovovertræderen har anvendt ved gennemførelsen af kartellet. En lovovertræder, der ikke kan holdes ansvarlig for visse led i dette kartel, kan imidlertid ikke have haft en rolle i gennemførelsen af nævnte elementer. Tilsidesættelsen af konkurrencereglerne er på grund af den begrænsede udstrækning af den overtrædelse, som lovovertræderen hævdes at have begået, mindre grov end den, der tilskrives de lovovertrædere, der har deltaget i overtrædelsens samlede elementer.

165 Kommissionens argument om, at alle medlemmerne af de udvidede europæiske aftaler har nydt godt af den konkurrencebegrænsning, der blev indført af »SANCO-producenterne«, kan ikke godtages, eftersom Kommissionen ikke har holdt sagsøgerne ansvarlige for den pågældende overtrædelses element vedrørende SANCO-aftalerne. Det skal i den forbindelse ligeledes bemærkes, at et kartels konkurrencebegrænsende virkning på priserne efter sin art er egnet til at gavne alle de leverandører, der er til stede på det relevante marked, og ikke kun de virksomheder, der er medlemmer af nævnte kartel.

166 På baggrund af det anførte må det derfor konkluderes, at Kommissionen ved udregningen af bøderne har overtrådt ligebehandlingsprincippet ved at undlade at tage den omstændighed, at sagsøgerne til forskel fra KME-koncernen, Wieland og Boliden-koncernen kun havde deltaget i et kartelelement, i betragtning, idet den dermed har behandlet forskellige situationer ens, uden at en sådan behandling er objektivt begrundet.

167 For så vidt angår de følger, der må drages af denne konstatering, har Kommissionen hvad angår SANCO-aftalerne foreslået, at Retten forhøjer de bøder, der er pålagt »SANCO-producenterne«, i stedet for at nedsætte den bøde, der er pålagt sagsøgerne. Retten finder imidlertid under udøvelsen af sin fulde prøvelsesret, at det udgangsbeløb, der er fastlagt af Kommissionen, er passende i forhold til den grovhed, som helheden af kartellets tre led udgjorde, og at udgangsbeløbet på den bøde, der er pålagt

sagsøgerne, skal nedsættes med henblik på at tage hensyn til den omstændighed, at de af Kommissionen alene kan holdes ansvarlige for deres deltagelse i kartellets tredje led.

168 Kommissionens påstand om, at sagsøgerne spillede en væsentlig rolle inden for kartellet, rejser ikke tvivl om denne konklusion. Det skal for det første fastslås, at Kommissionen i den anfægtede beslutning faktisk ikke har fundet, at den rolle, som IMI-koncernen spiller inden for de udvidede europæiske aftaler, udgør en skærpende omstændighed i henhold til retningslinjerne. For det andet har Kommissionen under nærværende sag ikke anført årsagerne til, at dens vurdering i den forbindelse var forkert. Inden for rammerne af fastsættelsen af bøden er det følgelig ikke nødvendigt for Retten at sætte sin egen vurdering i stedet for Kommissionens for så vidt angår den rolle, sagsøgerne har spillet inden for de udvidede europæiske aftaler.

169 For så vidt som det i øvrigt kan påstås, at sagsøgernes manglende deltagelse i SANCO-aftalerne er blevet tilstrækkeligt afspejlet i deres særlige udgangsbeløb, eftersom markedsandelene for sagsøgerne, der ikke handler med »SANCO-rør«, blev udregnet under hensyntagen til omsætningen for alle producenterne af almindelige VVS-rør af kobber, herunder den, der svarer til salget af »SANCO-rør«, fastslås følgende.

170 SANCO-aftalerne og de udvidede europæiske aftaler vedrørte det samme relevante marked, nemlig markedet for almindelige VVS-rør af kobber. Kommissionen var følgelig forpligtet til at tage hensyn til omsætningen ved salget af SANCO-rør med henblik på at udregne sagsøgernes markedsandel på det relevante marked, selv hvis SANCO-aftalerne ikke forelå.

171 Hvad derimod angår WICU- og Cuprotherm-aftalerne er situationen en anden. Disse aftaler vedrørte produkter, som ikke kan erstattes af almindelige VVS-rør af

kobber. Det fremgår af betragtning 459 til den anfægtede beslutning, at de almindelige VVS-rør af kobber og de plastisolerede VVS-rør af kobber udgør særskilte relevante markeder.

172 Ved at udregne markedsandelen for sagsøgerne, der var aktive på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, i forhold til den omsætning, der er opnået på markedet for almindelige VVS-rør af kobber, og den, der er opnået på markedet for plastisolerede VVS-rør af kobber, er sagsøgerne følgelig faktisk blevet tildelt en mindre markedsandel og dermed et særligt udgangsbeløb, der var mindre end det, som ville være blevet fastsat, hvis deres markedsandel kun havde været udregnet i forhold til den omsætning, der var opnået på det marked, hvor de faktisk deltog i kartellet.

173 Sagsøgernes påstand om, at sammenlægningen af den omsætning, der er opnået med almindelige VVS-rør af kobber, og den, der er opnået med plastisolerede VVS-rør af kobber, ville have været nødvendig selv i det tilfælde, hvor WICU- og Cuprotherm-aftalerne ikke havde eksisteret, er åbenbart ugrundet. Det følger på ingen måde af retspraksis eller af retningslinjerne, at Kommissionen i udregningen af markedsandelene for medlemmerne af et kartel med henblik på en forskellig behandling er forpligtet til at tage hensyn til den omsætning, der er opnået for andre produkter end dem, der er genstand for den pågældende overtrædelse.

174 På baggrund af det ovenstående skal alene størrelsen på den bøde, der er pålagt sagsøgerne, ændres med henblik på at afspejle deres manglende deltagelse i SANCO-aftalerne. De konkrete følger af denne ændring vil blive præciseret i præmis 187-190 nedenfor.

Anbringendet vedrørende tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet

Parternes argumenter

175 Sagsøgerne er af den opfattelse, at der er et misforhold mellem den bøde, der er blevet pålagt dem, og den økonomiske værdi af deres aktiviteter på området for VVS-rør af kobber. Dette misforhold skyldes den omstændighed, at størrelsen af markedet og den omsætning, der er opnået af sagsøgerne, som Kommissionen lægger til grund for at fastsætte bøderne, begge er kunstigt forhøjet og giver et fuldstændigt forkert billede af den reelle markedsværdi og den opnåede omsætning.

176 Sagsøgerne har i den forbindelse påstået, at de som rørproducenter ikke har nogen indflydelse på prisen på deres primære råmateriale, nemlig kobber, der udgør mellem 50 og 65% af den endelig pris, der betales af deres kunder. Sagsøgerne har mindet om, at kartellets aktiviteter ikke vedrørte kobberforsyningen og absolut ikke kunne påvirke prisen på kobber, eftersom prisen på metal fastsættes af den daglige notering på London Metal Exchange (børsen for metal i London). Prisen på metal har alene været et element, som lægges over på kunderne på samme niveau som den, der betales af sagsøgerne.

177 Sagsøgerne har ønsket at understrege, at deres argumentation ikke vedrører vurderingen af overtrædelsens grovhed og dens forhold til størrelsen af markedet, men proportionalitetsprincippet sådan som nævnt i retningslinjernes punkt 5, litra b). Sagsøgerne har ligeledes til støtte for dette argument påberåbt sig Kommissionens beslutningspraksis.

178 Sagsøgerne har tilføjet, at de solgte deres aktiviteter på området for VVS-rør af kobber, hvis bogførte nettoværdi var ca. 34 mio. EUR, for ca. 18,1 mio. EUR. Denne pris viser, at den pålagte bøde, nemlig 44,98 mio. EUR, er uforholdsmæssig.

179 Kommissionen har gjort gældende, at anbringendet skal forkastes.

Rettens bemærkninger

180 Det skal indledningsvis fremhæves, at Kommissionen ved fastsættelsen af bødens udgangsbeløb kan — men ikke er forpligtet hertil — tage hensyn til størrelsen af det berørte marked (dommen i sagen BASF mod Kommissionen, nævnt i præmis 109 ovenfor, præmis 134, og dom af 27.9.2006, sag T-322/01, Roquette Frères mod Kommissionen, Sml. II, s. 3137, præmis 149 og 150), hvilket den har gjort i den foreliggende sag.

181 Sagsøgernes anbringende er baseret på den forudsætning, at Kommissionen i sin vurdering af værdien af den pågældende sektor fejlagtigt tog hensyn til prisen på kobber.

182 Denne forudsætning er imidlertid urigtig. Der er nemlig ikke nogen rimelig grund til, at omsætningen på det relevante marked beregnes ved at udelukke bestemte produktionsomkostninger. Som Kommissionen med føje har bemærket, findes der i alle erhvervsgrene omkostninger, der er knyttet til det endelige produkt, som fabrikanten ikke har kontrol over, men som ikke desto mindre udgør et væsentligt element i dennes samlede aktiviteter, og som følgelig ikke kan udelukkes fra omsætningen ved fastsættelsen af bødens udgangsbeløb (jf. i denne retning Rettens dom af 15.3.2000, forenede sager T-25/95, T-26/95, T-30/95 — T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95

— T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 491, præmis 5030 og 5031).

183 Den omstændighed, at kobberprisen udgør en væsentlig del af den endelige pris på VVS-rør, eller at risikoen for svingningerne i prisen på kobber er langt større end for andre råmaterialer, anfægter ikke denne konklusion og forpligter ikke Kommissionen til at anvende retningslinjernes punkt 5, litra b).

184 Det skal i øvrigt bemærkes, at de kommissionsbeslutninger, der er påberåbt af sagsøgerne, ikke er relevante, eftersom Kommissionens tidligere beslutningspraksis ikke udgør den retlige ramme for de bøder, der pålægges på konkurrenceområdet.

185 Det skal desuden fastslås, at de taloplysninger, som sagsøgerne har fremlagt, idet de har hævdet, at den bøde, der er blevet pålagt dem, går ud over deres aktivitet på området for VVS-rør af kobber, ikke er tilstrækkeligt til at fastslå, at deres bøde var uforholdsmæssig. Sagsøgerne har nemlig ikke anført de forhold, som ligger til grund for nævnte taloplysninger.

186 Det foreliggende anbringende skal således i sin helhed forkastes som ugrundet.

3. *Fastsættelsen af den endelige bøde*

187 Den anfægtede beslutning skal, således som det følger af præmis 79-97 og 154-174 ovenfor, ændres, fordi Kommissionen ved fastsættelsen af bøden ikke har taget hensyn til dels afbrydelsen af sagsøgernes karteldeltagelse mellem den 1. december

1994 og den 11. april 1996, dels den omstændighed, at sagsøgerne ikke har deltaget i SANCO-aftalerne.

188 Derudover forbliver de betragtninger, som Kommissionen har fremsat til den anfægtede beslutning, samt den i denne sag anvendte metode til bødeberegningen uændret. Den endelige bøde skal derfor beregnes som følger.

189 Udgangsbeløbet for den bøde, der er pålagt sagsøgerne, nedsættes med 10% for at tage hensyn til deres karteldeltagelses mindre væsentlige grovhed i forhold til »SANCO-producenternes«. Det nye udgangsbeløb for den bøde, der pålægges sagsøgerne fastsættes således til 21,42 mio. EUR.

190 Da sagsøgerne to gange har deltaget i kartellet gennem en periode på ti år og en måned, skal en forhøjelse på 100% i henhold til varigheden anvendes, hvilket fører til et grundbeløb på 42,84 mio. EUR. Under hensyntagen til den nedsættelse på 10%, der blev tildelt sagsøgerne af Kommissionen i henhold til afsnit D i samarbejdsmeddelelsen af 1996, bliver den endelige bøde, der pålægges sagsøgerne, således 38,556 mio. EUR.

Sagens omkostninger

191 Ifølge artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. I henhold til artikel 87, stk. 3, i nævnte procesreglement kan Retten imidlertid fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af

parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter, eller hvor der foreligger ganske særlige grunde.

192 Henset til den omstændighed, at hver part delvist har tabt sagen, og til konstateringen i præmis 94 ovenfor, finder Retten, at det vil være en rimelig bedømmelse af de pågældende omstændigheder at afgøre, at Kommissionen bærer sine egne omkostninger og betaler 40% af sagsøgernes omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Ottende Afdeling):

1) Artikel 1, litra h)-j), i Kommissionens beslutning K(2004) 2826 af 3. september 2004 om en procedure efter artikel 81 [EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/E-1/38.069 — VVS-rør af kobber) annulleres, for så vidt som den omfatter perioden mellem den 1. december 1994 og den 11. april 1996.

2) Den bøde, der er pålagt IMI plc, IMI Kynoch Ltd og Yorkshire Copper Tube in solidum i artikel 2, litra f), i beslutning K(2004) 2826, fastsættes til 38,556 mio. EUR.

3) I øvrigt frifindes Europa-Kommissionen.

4) Europa-Kommissionen bærer sine egne omkostninger og betaler 40% af IMI's, IMI Kynochs og Yorkshire Copper Tubes omkostninger.

5) IMI, IMI Kynoch og Yorkshire Copper Tube bærer 60% af deres egne omkostninger.

Martins Ribeiro Papasavvas Wahl

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 19. maj 2010.

Underskrifter

Indhold

Sagens baggrund ..... II - 1777

1. Den administrative procedure ..... II - 1777

2. Den anfægtede beslutning ..... II - 1780

De relevante produkter og markeder ..... II - 1786

Den pågældende overtrædelses dele ..... II - 1787

Aftaler mellem »SANCO-producenterne« ..... II - 1787

Aftaler mellem »WICU- og Cuprotherm-producenterne« ..... II - 1788

Udvidede europæiske aftaler ..... II - 1789

Den pågældende overtrædelses varighed og vedvarende karakter ..... II - 1790

Udmåling af bøderne ..... II - 1791

Bødernes udgangsbeløb ..... II - 1792

— Grovhed ..... II - 1792

— Differentieret behandling ..... II - 1794

Bødernes grundbeløb ..... II - 1795

Skærpende og formildende omstændigheder ..... II - 1798

Anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 1996 ..... II - 1799

De endelige bøder ..... II - 1800

Retsforhandlingerne og parternes påstande ..... II - 1801

Retlige bemærkninger ..... II - 1802

1. Påstanden om delvis annullation af den anfægtede beslutning ..... II - 1803

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og et åbenbart urigtigt skøn ..... II - 1803

Parternes argumenter ..... II - 1803

Rettens bemærkninger ..... II - 1808

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af retten til forsvar ..... II - 1814

Parternes argumenter ..... II - 1814

Rettens bemærkninger ..... II - 1815

2. Påstanden om nedsættelse af bøden ..... II - 1818

Anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet ..... II - 1820

Den diskriminerende måde, hvorpå Kommissionen har udført sin undersøgelse ..... II - 1820

— Parternes argumenter ..... II - 1820

— Rettens bemærkninger ..... II - 1821

Den påståede forskelsbehandling af sagsøgerne i forhold til deltagerne i SANCO-aftalerne og WICU- og Cuprotherm-aftalerne ..... II - 1824

— Parternes argumenter ..... II - 1824

— Rettens bemærkninger ..... II - 1828

Anbringendet vedrørende tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet ..... II - 1835

Parternes argumenter ..... II - 1835

Rettens bemærkninger ..... II - 1836

3. Fastsættelsen af den endelige bøde ..... II - 1837

Sagens omkostninger ..... II - 1838